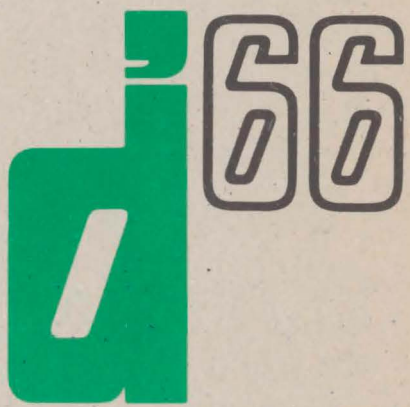

D'66
1980
5

STICHTING
WETENSCHAPPELIJK
BUREAU D'66

INSPRAAKNOTA
INZAKE DE PROBLEMATIEK
VAN DE MOLUKKERS IN
NEDERLAND

DV 14

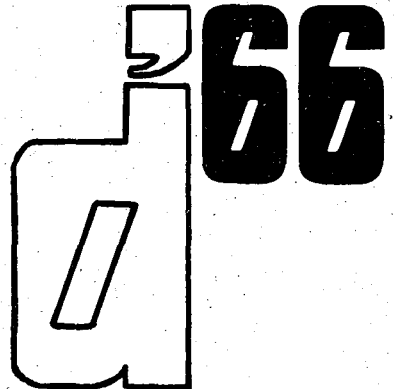
Juni 1980

Samengesteld door:

Subgroep Molukkers van de
werkgroep Culturele Minderheden

Eindredactie: Cees Spigt

INSPRAAKNOTA
INZAKE DE PROBLEMATIEK
VAN DE MOLUKKERS IN
NEDERLAND
DV 14

Herbert Tarr in "Rabbijn Cohen":

"Het is altijd moeilijk om deel uit te maken van een minderheidsgroep; het is moeilijk voor velen van hen om niet gebukt te gaan onder het vermoeden dat de meeste anderen toch niet allemaal ongelijk kunnen hebben; en het is ook moeilijk om aan je overtuiging vast te houden als de overgrote meerderheid een andere mening is toegedaan.

ALS EEN BOOM MIDDEN IN EEN OERWOUD MET EEN SMAK TER AARDE VALT, IS ER DAN WEL EEN SMAK ALS ER NIEMAND IN DE BUURT IS OM DIE TE HOREN?

Deel uit maken van een meerderheid is nu ook niet zulk een onverdeeld pretje, want het is zo verleidelijk gemakkelijk met de brede stroom mee te drijven zonder voor jezelf te denken.

En wie voelt ervoor tegen de stroom op te gaan roeien en dan door iedereen om hem of haar heen uitgekotst te worden?"

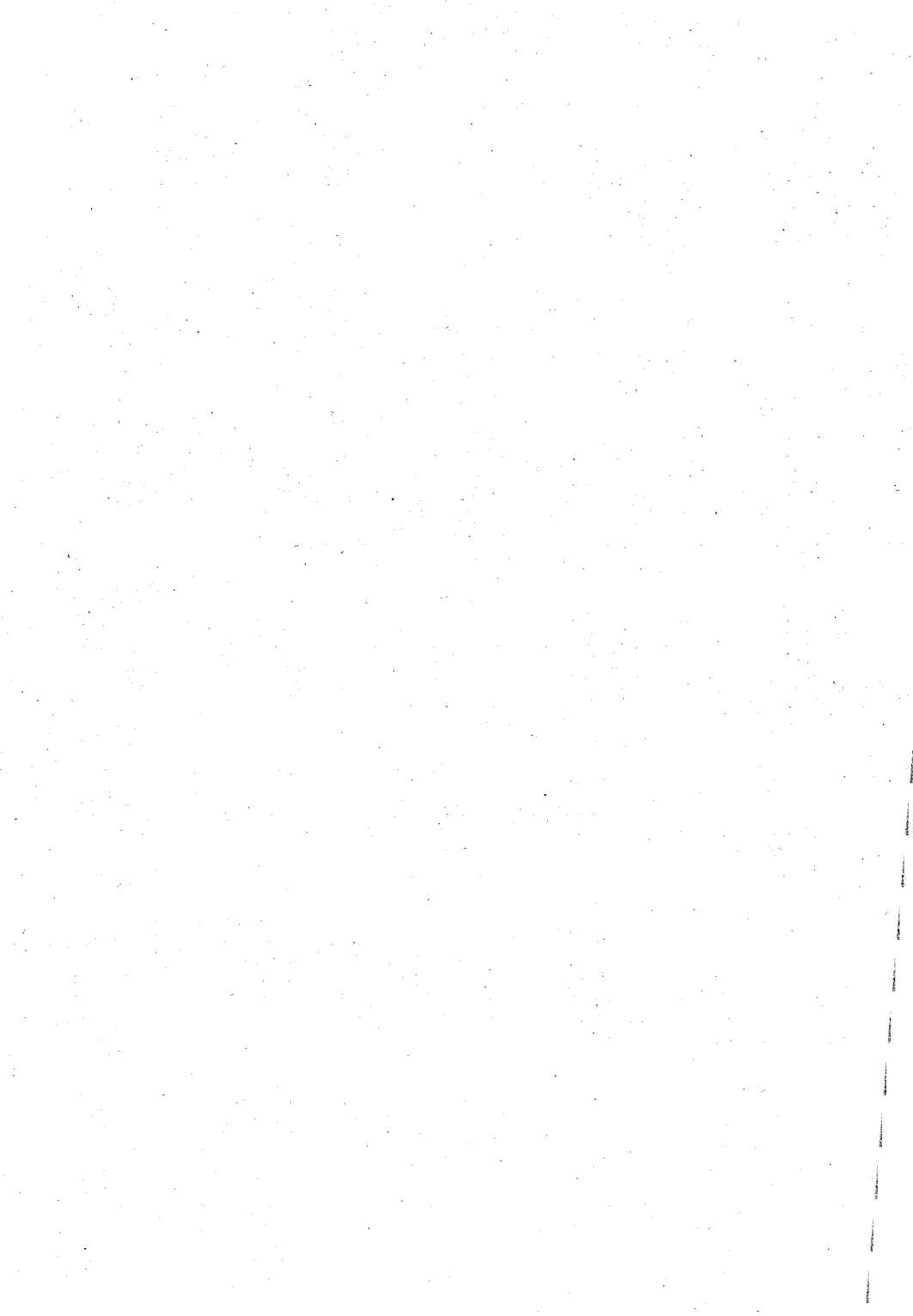

I N H O U D S O P G A V E

blz.

INLEIDING

HOOFDSTUK I	KOMST VAN DE ZUID MOLUKKERS NAAR NEDERLAND EN HUN VERBLIJF ALHIER	1
HOOFDSTUK II	SCHETS VAN DE PROBLEMATIEK	7
HOOFDSTUK III	HET BELEID TEN AANZIEN VAN MOLUKKERS OP RIJKSNIVEAU	17
HOOFDSTUK IV	HET BELEID TEN AANZIEN VAN DE MOLUKKERS OP LOKAAL EN REGIONAAL NIVEAU	30
HOOFDSTUK V	HET BUITENLANDS BELEID TEN BEHOEVE VAN MOLUKKERS	38
HOOFDSTUK VI	SUGGESTIES INZAKE BELEIDSPROGRAMMA'S 1980/1985	45

INLEIDING

Door de eeuwen heeft Nederland een goede naam opgebouwd wat betreft het gastvrijheid bieden aan vreemdelingen.

Daar begint verandering in te komen.

Nederland is dicht bevolkt. Het aantal vreemdelingen dat de laatste decennia is toegestroomd is opvallend groot. Het gaat al om meer dan een half miljoen mensen, uit zeer verschillende delen van de wereld.

D'66 wil voor deze ontwikkeling een open oog hebben. Er is hierover in de samenleving een toenemende spanning te constateren, naast de spanningen welke voortvloeien uit een tekort aan arbeidsplaatsen en aan woningen. Dit vraagt om passende samenhangend beleid.

De vreemdelingen welke feitelijk voor onbepaalde tijd een bestaan in Nederland willen en kunnen opbouwen worden gewoonlijk aangeduid als culturele minderheden. In deze naamgeving wordt verwezen naar het aantal minderheden. In deze naamgeving wordt verwezen naar het aantal (minderheid) en naar de gemeenschappelijk veronderstelde normen, waarden, strevingen en verwachtingen (cultuur).

Deze nota handelt over één bepaalde culturele minderheid, namelijk de Molukkers in Nederland. D'66 gaat er daarbij van uit dat het niet juist is beleid te maken over en zonder de betreffende bevolkingsgroep. Daarom is dit een i n s p r a a k n o t a.

D'66 nodigt de Molukse bevolking in Nederland uit:

1. kennis te nemen van de gedachten over Molukkers en haar problemen, die binnen D'66 leven en verwoord zijn in de nota;
2. over de nota na te denken en er op te reageren;
3. in een tweede nota gezamenlijk te proberen aanvullingen en correcties te beschrijven waar zowel de Molukkers als de andere ingezetenen gelukkig mee kunnen zijn.

De Molukkers in Nederland vormen een speciale groep. Zij zijn in 1951 als groep naar Nederland gekomen en niet uit vrije wil. Overheersend is de gerichtheid om de eigen culturele waarden, normen, opvattingen en verwachtingen te behouden met het oog op een eventuele terugkeer naar de Zuid-Molukken.

De komst naar Nederland is het gevolg van de politieke ontwikkelingen in de voormalige Nederlandse kolonie Nederlands-Indië. Geen der betrokkenen van toen was er gelukkig mee. Betere oplossingen waren echter niet haalbaar.

Het aanvaarden van het onvermijdelijke is kenmerkend voor het bestaan van de Molukkers in Nederland. Algeheel isolement zou hen immers tevens ongeschikt maken ooit terug te keren naar de Zuid-Molukken. Protesten daartegen zijn er volop geweest, maar onvoldoende zijn ze werkelijk gehoord.

Achteraf valt te constateren dat de kansen welke aan Molukkers geboden zijn, de regelingen welke getroffen werden, alsmede de ruimte welke geschapen is om zichzelf te kunnen blijven, eerder bevoogdend, verdoezelend en beklemmend hebben gewerkt, dan begrijpend, verhelderend, verdraagzaam en verbroederend over en weer.

In een nota die nieuwe mogelijkheden wil scheppen om tot een bevredigende ontwikkeling te komen is het onvermijdelijk om aandacht te geven aan bepaalde feiten en interpretaties daarvan uit het verleden. In de hoofdstuk-

ken I en II wordt dit gedaan vanuit de bedoeling om zichtbaar te maken wat onder Molukkers in Nederland leeft aan verklaringsgronden voor strevingen en verwachtingen.

De hoofdstukken III en IV sluiten daarbij aan met beschrijvingen van het in Nederland gevoerde en beoogde beleid. In aanbevelingen wordt gepoogd een brug te slaan tussen het verleden en de toekomst.

In een proces van meer dan dertig jaren, waarin van te weinig toenadering sprake is, is het niet goed mogelijk en ongewenst om schuldvragen op te werpen. Uit de oorzaken van velerlei aard zijn de gevolgen van dit moment niet geheel verklaarbaar. Dat is ook logisch, omdat datgene wat met de oorzaken is gedaan, door de Nederlanders en de Molukkers, op zichzelf reeds voldoende is om weer nieuwe oorzaken van handelen te scheppen. De vraag is daarom niet: waarom doet men zo of zo? maar, waartoe dient dit gedrag? Met name in hoofdstuk V wordt getracht vanuit deze invalshoek verder te komen.

In het gevoerde beleid zijn er wel fouten gemaakt, welke na verloop van tijd zichtbaar zijn geworden. Een aantal daarvan worden in de nota aangehaald. Het beleid wordt gemaakt en uitgevoerd door de overheid. Deze is daar ook verantwoordelijk voor. Fouten gemaakt door Molukse ingezetenen zijn voor dat beleid niet zo relevant, omdat de overheid daar geen politieke verantwoordelijkheid voor draagt. Het beleid dient zo gevoerd te worden, dat het geen uitnodiging tot afkeurenswaardig gedrag bevat. Wanneer dit toch gebeurt dan dient nieuw beleid als reactie en nieuw beleid om te voorkomen, het antwoord te zijn. De nota poogt de lijnen voor een preventief beleid aan te geven, waarvan korte samenvattingen in de programma-voorstellen hoofdstuk VI worden verwoord.

Een aantal specifieke punten uit de nota welke de attentie verdienen zijn o.a.:

- zienswijze op de inspraak, t.w. ongemengde commissies op landelijk en gemeentelijk niveau;
- ombuiging passief spreidingsbeleid huisvesting;
- het denken over RMS ruimte geven in relatie tot de bevolking op de Zuid Molukken;
- ontwikkeling van het kiesrecht voor Molukkers in Nederland;
- nadere voorwaarden inzake de oriëntatierizen;
- erkenning van de culturele verschillen in studie en dialoog;
- ontwikkeling van meer-cultureel-onderwijs.

In de nota is de positie van Molukkers welke geen belemmeringen (meer) ondervinden binnen de Nederlandse samenleving als geheel buiten beschouwing gelaten. Zij hebben minder belang bij een specifiek beleid. De overgrote meerderheid der Molukkers in Nederland heeft dat echter wel.

HOOFDSTUK I.

KOMST VAN DE ZUID MOLUKKERS NAAR NEDERLAND EN HUN VERBLIJF ALHIËR.

1.1. Komst naar Nederland.

In het voorjaar van 1951 zetten 12.582 Molukkers in Nederland voet aan wal. Het gaat hier om voormalige militairen van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger, vergezeld van hun gezinnen. Het zijn beroepsmilitairen in Nederlands-Indische dienst, die onder de druk der omstandigheden geen andere, betere uitweg voor hun problematiek zien dan tijdelijk naar Nederland te komen.

Op 27 december 1949 heeft Nederland, na veel politieke verwickelingen en gewelddadige acties, de soevereiniteit over de voormalige kolonie Nederlands Indië overgedragen aan nieuwe machthebbers. De Molukkers waar het hier om gaat, waren ten tijde van de soevereiniteitsoverdracht op verschillende plaatsen gelegerd in de Indonesische archipel, te weten op Celebes, Java, Sumatra, Borneo, om de belangrijkste delen maar te noemen. Bij de soevereiniteitsoverdracht is overeengekomen dat het KNIL op 26 juli 1950 ontbonden moest zijn.

In het Nederlands Indië van toen bestaan er twee overwegende politieke stromingen met elk een andere opvatting inzake de meest wenselijke staatsvorm:

- die van Indonesië een federatieve staat wil maken, met grote zelfstandigheid voor de delen en zoveel mogelijk interne zelfbeschikking;
- de voorvechters voor een eenheidsstaat.

Nederland streeft naar het totstandbrengen van een federatieve staat en weet deze idee te handhaven op de Ronde Tafel Conferentie welke aan de soevereiniteitsoverdracht vooraf ging. Deze federatieve staat is echter geen lang leven beschoren. De op 17 augustus 1945 uitgeroepen Republiek Indonesia krijgt de overhand, onder meer gesteund door de Verenigde Naties.

Nederland is onder invloed van internationale politieke druk geneigd deze feiten te aanvaarden, hoewel er nog wel pogingen worden ondernomen om enige invloed te doen gelden. Het blijft echter bij machteloos gemanoeuvreer van regeringsvertegenwoordigers, bestuursambtenaren en militairen.

Aan de ex-KNIL-militairen wordt de keuze gelaten om:

1. over te gaan naar het Indonesische leger (in eerste instantie de troepen van de federatie, t.w. de APRIS en na medio 1950 de troepen van de eenheidsstaat; de APRI);
2. af te vloeien binnen Indonesië.

Het eerste alternatief is zeker na het effectief worden van de eenheidsstaat voor vele Molukse militairen niet aantrekkelijk. Zij zien zich in de situatie geplaatst dat ze moeten wachten op een aanvaardbare afvloeiingsmogelijkheid en ondernemen daarbij tevens activiteiten om aanvaardbare mogelijkheden dichterbij te brengen.

In de loop van 1950 worden de KNIL-militairen geconcentreerd op het eiland Java. Nederland moet in oktober het KNIL ontbinden, doch zit met een groot aantal overgebleven militairen (vooral Molukkers). Zij krijgen daarom de tijdelijke status van Koninklijke Landmacht militair.

Inmiddels is de eenheidsstaat ook formeel van kracht geworden, t.w. in november 1950. De eenheidsstaat verzet zich tegen het interne zelfbeschikkingsrecht, waar inmiddels de Zuid Molukken van gebruik gemaakt hebben om op

25 april 1950 de Republik Maluku Selatan uit te roepen. De Zuid Molukken zijn daarmee uit het staatsverband getreden, zich beroepend op de akkoorden van Lingadjatti, de RTC en de aan de Zuid Molukken Raad door de deelstaat Oost-Indonesië verleende bevoegdheden. De strijdkrachten APRI (eenheidsstaat) maken echter een eind aan deze zelfstandigheid door het verzet op Ambon neer te slaan. Op Ceram blijft echter nog jaren daarna verzet.

Aan de Molukse ex-KNIL-militairen wordt nu toegestaan om af te vloeien op de Zuid Molukken. Zij weigeren dit, omdat zij niet naar "bezet" gebied wensen terug te keren en er de voorkeur aan geven om het verzet op Ceram te versterken. Nederland gaat daar om politieke redenen niet mee akkoord en weigert hen ook de toegang tot Nederlands Nieuw-Guinea. Nederland is echter verantwoordelijk voor deze groep leden van de Koninklijke Landmacht en zoekt als laatste redmiddel de betreffende mensen ter plaatse op Java te doen afvloeien. Door tussenkomst van de Nederlandse rechter (gerechtshoven in Amsterdam en Den Haag) wordt dit verhinderd. Nederland ziet geen andere oplossing meer dan deze militairen tijdelijk naar Nederland over te brengen. Zij krijgen een dienstbevel om zich te doen inschepen. Deze oplossing is mede in de hand gewerkt door vooral rechts/christelijke groeperingen in Nederland, welke niet alleen uit betrokkenheid bij het lot der betreffende Molukkers, maar ook om nog iets te redden van de vergane koloniale glorie, de in Nederland aankomende Molukkers een verkeerd beeld gaven van de werkelijkheid. Dit heeft zich in latere jaren nog sterk doen gelden.

Het dienstbevel is van vergaande betekenis. Hierdoor is door Nederland een historische noodstap ondernomen die tot heden ten dage politieke, sociale en economische consequenties met zich meebrengt voor Nederland. Vanaf het begin van de negentiende eeuw tot aan de soevereiniteitsoverdracht is door het Nederlands-Indisch koloniaal bewind op de Molukken gerecruteerd. Het ging hier om mensen die een militaire, een politionele of een bestuurlijke functie zouden gaan vervullen. Met name de militairen kwamen daardoor in een patroon terecht dat gekenmerkt werd door bepaalde privileges en een door het bewind in stand gehouden positieve discriminatie. Deze kenmerken kunnen niet van de ene op de andere dag, door een juridische/politieke stap ongedaan worden gemaakt.

Dat in later stadium zelfs moeilijkheden ontstonden over uitbetaling van soldij tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft deze situatie verscherpt. De betrokkenen moesten onder meer daardoor in een strijd-houding komen tegenover Nederland, het land dat zij in hun vroegere functies gediend hadden. Ook al voelt een hedendaagse Nederlander zich niet meer verantwoordelijk voor historische daden of wandaden, daarom blijven ze wel bestaan. Hieruit vloeit een hedendaagse verantwoordelijkheid voort, die niet afgedaan mag worden met onjuiste en historische gezichtsbeperking.

1.2. De eerste fase van het verblijf in Nederland

Bij aankomst in Nederland wordt aan de Molukkers de tijdelijke status van Koninklijke Landmacht-militair ontnomen. Zij worden burger. Dit ontslag is een politieke beslissing van de Nederlandse regering, maar komt volkomen onverwacht en wordt aangevoeld als een groot onrecht. Men stelt: "als militair zijn we overal naar toe gestuurd, zelfs tot in Nederland. Wij willen afvloeien, maar het is niet rechtmatig om dat niet op de plaats van eigen keuze (Molukken) te doen. Zolang dienen we als militair niet ontslagen te worden".

In plaats van als militair naar militaire kampementen te worden gestuurd, worden zij in voormalige concentratiekampen en DUW--kampen gehuisvest. In plaats van militaire pensioenen en wachtgelden kregen deze mensen zakgeld, n.l. f 3,-- per week voor volwassenen en f 2,- voor kinderen. Het eten komt uit centrale keukens en er worden spaarzaam kledingbonnen verstrekt.

Het officiële Nederlandse standpunt en ook de verwachting van de Molukkers is: het verblijf is tijdelijk. Nog in 1954 houdt de regering de Eerste Kamer voor dat zij van mening blijft dat de doelstelling van haar beleid gericht moet blijven op terugkeer naar de Molukken.

Het Commissariaat Ambonezen Zorg krijgt vanaf de komst van de Molukkers de verantwoording voor het beleid ten aanzien van deze groep. Het CAZ valt onder de Minister van Maatschappelijk Werk. Het heeft de zorg voor de huisvesting, het beheer woonoorden, de uitvoering van regeringsmaatregelen en in een latere fase komt de arbeidsbemiddeling erbij.

Een van de regeringsmaatregelen die veel weerstand opgeroepen heeft is de z.g. "zelfzorgregeling" uit 1956. Vanaf dat jaar moeten de Molukse gezinnen zelf in hun levensonderhoud voorzien en moeten volwassen Molukkers ook naar werk uitzien. Dit in tegenstelling tot de periode daarvóór, waarin van staatswege voor verzorging werd opgekomen. Deze regeling wordt opgevat als een miskenning van de (ere) militaire statussen van de pensioenaanspraken.

In 1959 brengt de Commissie Verwey-Jonker een advies uit aan de regering. De regering besluit dan tot de bouw van open woonwijken, verspreid over het land, zoals ook de woonoorden verspreid waren. De regering beoogt hiermede de voorwaarden te scheppen tot geleidelijke aanpassing en opnemning in de Nederlandse samenleving.

Van Molukse zijde wordt uitdrukkelijk gevraagd om dit beleid op vrijwillige basis te voeren en met respect voor de eigen identiteit van de Molukkers.

Het leven in de woonoorden is gebrekkig. De zeventig woonoorden zijn meestal geïsoleerd gelegen en bestaan uit houten barakken. Woontechnisch blijven ze onder de maat. De hygiënische omstandigheden zijn, vooral in de winter, slecht. De Molukkers kunnen tot op zekere hoogte hun eigen leven leiden en hun eigen wereld vormen. De contacten met de Nederlandse bevolking lopen, vooral in de eerste jaren, vooral via de Nederlandse beheerder. In de loop der jaren gaat ook de kampraad een eigen functie vervullen.

1.3. Vervanging woonoorden door open wijken (1960-1974)

Vanaf 1960 verhuizen er Molukkers van woonoorden naar wijken. Op de dag van vandaag zijn er nog twee woonoorden overgebleven, t.w. Vaessen en Vught. Groepen bewoners verzetten zich tegen herhuisvesting, ondanks het feit dat de regering een premie op verhuizen zet en bekijkt of het mogelijk is de kosten van het wonen in één woonoord te verzwaren.

Ook in het verleden hebben zich talloze problemen voorgedaan bij het opruimen van de woonoorden en het herhuisvesten van Molukkers. Er zijn nu een kleine zestig open wijken. Daarnaast zijn er nog een klein aantal gemeenten waar Molukkers verspreid wonen.

Op vele plaatsen verrijzen dan meestal na veel procedure-kwesties de open wijken, bestaande uit een aantal straten rondom een kerk, waar alleen Molukkers wonen. Een 20% van de Molukkers woont niet in één van deze wijken.

Het Ministerie van CRM speelt in deze een centrale rol, via een dertigtal sociale ambtenaren welke contact onderhouden met de wijken, de gemeentebesturen en de provinciale bureaus van CRM. Voorzover de middelen dat toestaan wordt subsidie gegeven in het kader van de samenlevingsopbouw met de bedoeling:

1. het bereiken van een redelijke inpassing en een zekere mate van opgaan in de Nederlandse samenleving;
2. de Molukkers een zo groot mogelijke verantwoordelijkheid te doen dragen voor hun maatschappelijke en culturele ontplooiing binnen de Nederlandse samenleving.

Dit beleid versterkt het wantrouwen. CRM mikt op het voorkomen van "afzetten tegen" door bij de omringende Nederlandse samenleving de bereidheid tot accepteren te willen bevorderen. Tevens keurt CRM het streven om slechts minimale verhoudingen met de omringende samenleving te onderhouden af, omdat "dit streven kan leiden tot een pogen om isolement in stand te houden, dat voor de Nederlandse samenleving uit een oogpunt van voorkoming van spanningen moeilijk te accepteren is".

Voor de Molukkers begint het begrip "integratie" te groeien tot een symbool voor "gedwongen aanpassing, onvoldoende armslag voor eigen streven, onbegrip, discriminatie en staatsalmacht".

1.4. Spreiding en concentratie

Het totaal aantal Molukkers in Nederland bedraagt momenteel naar schatting 40.000. De volgende cijfers zijn medio 1979 geïnventariseerd. Daarvan hebben er naar schatting ongeveer 6.000 de Nederlandse nationaliteit.

Inmiddels zijn er naar schatting 4.000 Indonesisch staatsburger. De vraag is of het kiezen voor een staatsburgerschap in deze gevallen meer principieel van aard is, of dat hier sprake is van opportuniteit bijv. met het oog op faciliteiten, werkgelegenheid of betere voorwaarden voor familiebezoek in Indonesië.

De overige Molukkers zijn formeel statenloos.

De Molukkers in Nederland wonen verspreid over een groot aantal gemeenten. In sommige gemeenten komen grotere woonwijken voor (100 tot ruim 200 woningen), middel-groote (50 tot 100) en kleinere (minder dan 50). Daarnaast zijn er verspreid wonende Molukkers welke meestal wel tot een Molukse gemeenschap behoren. Het begrip "woonwijk" moet dus niet verward worden met "gemeenschap".

Grotere woonwijken bevinden zich in de gemeenten:	Middel-grote woonwijken in:	Kleine woonwijken in:
1. Assen	1. Alphen aan de Rijn	1. Almelo
2. Barneveld	2. Apeldoorn	2. Appingedam
3. Moordrecht	3. Breda	3. Bemmel
4. Capelle aan de IJssel	4. Deventer	4. Breukelen
5. Epe	5. Elst	5. Brummen
6. Leerdam	6. Geleen	6. Culemborg
7. Smilde	7. Hoogeveen	7. Cuyk
	8. Huizen	8. Delfzijl
	9. Krimpen a/d IJssel	9. Doesburg
	10. Maastricht (Heer)	10. Gennep
	11. Middelburg	11. Groningen
	12. Tiel	12. Hellendoorn
	13. Tilburg	13. Helmond
	14. Vlissingen	14. Hoogezand
	15. Voorst (Twello)	15. Kesteren(Opheusden)
	16. Wierden	16. Lunteren
	17. Winterswijk	17. Marum
	18. Zaanstad(Wormerveer)	18. Nistelrode
		19. Nijmegen
		20. Ooststellingwerf (Oosterwolde)
		21. Rijssen
		22. Sittard
		23. Staphorst(Rouveen)
		24. Valkenisse (Koudekerke)
		25. Venlo
		26. Venray
		27. Waalwijk
		28. Weert
		29. Zevenaar
		30. Zwolle

Daarnaast bestaan er nog twee woonoorden, t.w. in de gemeenten Vught en Vaassen.

In Vught wonen ca. 600 Molukkers, waarvan 375 in het woonoord Lunetten en de rest verspreid over drie bestemmingsplannen (64 gezinnen). De grootste wens is om bij elkaar te wonen in het woonoord dat leefbaar gemaakt zou moeten worden. De gemeente Vught was oorspronkelijk tegen concentratie. Momenteel wil de gemeente dat wel toestaan, maar wil geen nieuwbouw of renovatie doen in het woonoord, vanwege de ligging van het woonoord en de doorbreking of voorkoming van sociaal isolement.

In Vaassen, gem. Epe, wonen begin 1930+ 50 Molukkers nog in het woonoord, terwijl ca. 800 Molukkers reeds in een woonwijk wonen. Ca. 100 Molukkers wonen verspreid in de gemeente. De gelukkige omstandigheid doet zich voor dat de woonwijken gebouwd kunnen worden op het terrein van het woonoord. Er wordt nieuwbouw gepleegd. Ook degenen die nog in het kamp wonen willen wel naar nieuwbouw, althans voor overgrote meerderheid.

De enige belemmering bestaat uit de op te brengen huren. De gemeente Epe streeft ernaar om zoveel mogelijk rekening te houden met de wensen van de Molukkers, welke zelf vooral in de laatste jaren actief hebben deelgenomen aan de beleidsvorming.

1.5. Conclusies

Er is alle grond voor argwaan en kritisch afstand nemen bij de Molukkers.

1. Hun positie in Indonesië werd ondergraven door de politieke ontwikkeling.
2. Hun rechtspositie als KNIL-militair bleek onhoudbaar.
3. Hun rechtspositie als tijdelijk KL-militair is onverwacht ontnomen.
4. Hun verblijf in Nederland is niet vrijwillig.
5. Het verblijf is voorgehouden als tijdelijk, maar dat bleek een rekbaar begrip.
6. De woonsituatie in woonoorden bleek slecht en afhankelijk.
7. De overgang naar wijken is noodgedwongen geweest.
8. Het regeringsbeleid is meer uitgegaan van Nederlandse dan Molukse belangen.
9. Pensioeneisen alsmede aanspraken op soldij worden niet gehonoreerd door de verantwoordelijke regering (Japan, Indonesië of Nederland).

HOOFDSTUK II.

SCHETS VAN DE PROBLEMATIEK.

2.1. De koloniale tijd.

Het koloniseren en onder Nederlands gezag brengen van de Indonesische archipel heeft eeuwen geduurd. De verovering ging veelal met geweld gepaard. De vorsten werden gedwongen de z.g. "korte verklaring" af te leggen. Deze bestond uit een belofte van trouw aan de koningin, geen contacten met buitenlandse mogendheden en stipte nakoming van de regelen der regering (1896 - 1911).

Al eeuwen was men op Java doende infrastructurele verbeteringen toe te passen. Er kon zich daar ook al vroeg een bestuurlijk kader ontwikkelen, terwijl dat in de buitengewesten nog moest beginnen. Alleen de Molukken vormden (reeds interessant voor de Verenigde Oost-Indische Compagnie) daarop een uitzondering. Het politieke leven van de autochtone bevolking kon op Java veel vroeger van de grond komen, hetgeen zijn gevolgen heeft tot op de dag van vandaag. Dit politieke leven wordt grotendeels geleid door Javaanse intellectuelen. Het Indonesische volk bestaat uit een enorm conglomeraat van volkeren en culturen met ongelijke ontwikkeling.

Het Nederlands koloniaal bewind is tweeslachtig geweest. Vanaf het begin van deze eeuw maakte Nederland goede voornemens in de zin van verbetering van onderwijs, stimulering van de economische weerbaarheid van de bevolking. Er is echter niet veel van terecht gekomen vooral omdat de landvoogden van verschillende signatuur elkaar afwisselen en door de conservatieve houding van regering en parlement in Nederland. Dit ging gepaard met militaire acties en arrestaties van Indische leiders.

Vanaf het begin van deze eeuw kwam ook de partijvorming in Indonesië van de grond. Als wortel wordt genoemd de Sarekat Islam welke in 1912 ontbonden werd, maar spoedig weer toegestaan. In de twintiger jaren splitste deze partij zich en kwamen er andere op. Dit ging ook gepaard met opstanden en stakingen. In deze tijd is het woord "Indonesië" ontstaan. De in Nederland gevestigde vereniging van studenten "Perhimpunan Indonesia" gebruikte deze naam voor het eerst. Enkele jaren later (rond 1925) is deze naam terug te vinden in een brochure van Ibrahim Tan Malakka welke mede ten grondslag lag aan de oprichting van de P.K.I. (de communistische partij van Indonesië). Sukarno's Perserikatan (later Partai) National Indonesia kwam in 1927 tot leven. In 1929 nam de regering de leiders gevangen. Hierdoor werd het nationalisme sterk aangewakkerd. Steeds opnieuw zijn er nieuwe nationalistische partijen gevormd.

In 1936 is door de Volksraad (niet te verwarren met parlement) een voorstel ingediend om zich te wenden tot de Staten Generaal om op voet van gelijkheid binnen het raam van de grondwet van het Koninkrijk te komen tot een plan voor geleidelijke hervorming tot zelfstandigheid. Dit werd door Minister Welter in 1938 verworpen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren de Japanners voor het binnenlands bestuur aangewezen op Indonesiërs. Ze beloofden daarvoor onafhankelijkheid in ruil. In 1945 waren de voorbereidingen zover, dat Hatta en Sukarno op 17 augustus de Republiek Indonesia konden uitroepen.

Botsingen met bevrijde Nederlanders, KNIL-militairen en andere groepen blijven dan niet uit. Nederland probeert het gevaar te bezweren door een verdeel en heerspolitiek. De gematigde luitenant-gouverneur-generaal Van Mook en de eveneens gematigde Sharir moesten echter alle overeenkomsten zodanig verwoorden dat ze in Nederland binnenlands politiek haalbaar zouden zijn. Bij de Kamerverkiezingen in 1948 was er een grote verschuiving naar rechts. Hierdoor kon zich misverstand op misverstand stapelen. Nederland was moeilijk in staat een "nederlaag" te accepteren en vergat voor het gemak dat in 1939 vrijwel alle Indonesische partijen zich gebundeld hadden in de Gapi, welke zich in mei 1940, toen Nederland door Duitsland onder de voet werd gelopen, uitsprak voor democratische beginselen en solidariteit met Nederland. De gouverneur-generaal wees de logische consequentie daarvan - een gekozen parlement - als "onbehoorlijk" van de hand. Het was dus geen wonder dat in de na-oorlogse verhoudingen het vertrouwen miniem was en door de tegen internationale politieke druk in doorgezette politionele acties definitief de grond in werd geboord.

Hoewel veel Indonesische leiders na 1945 wel inzagen dat voor Indonesië de federatieve staatsvorm het meest tegemoet zou komen aan de feitelijke verscheidenheid in de archipel, konden zij vrijwel niet anders dan dit idee als een typisch Nederlands produkt van de hand te wijzen.

2.2. Het uitroepen van de R.M.S. en de strijd op Ceram.

Evenals op Java was in de Molukken een relatief grote ervaring met bestuurlijke aangelegenheden. Reeds in 1921 werd de Ambonraad ingesteld voor Ambon en Saparua. De Raad telde 27 leden, waarvan 7 niet-Molukkers. Verkozen werden er 16. De rest werd benoemd of had ambtshalve zitting. Veel Molukkers zijn als militair in dienst van het Koninklijk Nederlands Indische Leger of hebben andere banden met het Nederlands bewind in de vorm van lagere en middelbare ambten in het bestuur.

Na de oorlog wordt in april 1946 de Zuid-Molukkenraad ingesteld, die 37 leden telt, waarvan er 28 gekozen zijn. Deze Raad vertegenwoordigt een veel groter gebied dan de voor-oorlogse Ambonraad. Dit wordt later bekrachtigd door een verordening van de president van Oost-Indonesië dd. 23 augustus 1948, ter regeling van de staatkundige organisatie van de Zuid Molukken. In april 1950 wordt de derde Zuid Molukkenraad geïnstalleerd.

In deze tijd is er sprake van het vervangen van de federatieve staat, waarvan de deelstaat Oost-Indonesië een onderdeel vormt, door de eenheidsstaat. De Zuid Molukkenraad meent op grond van de aan haar toegekende bevoegdheden zich te moeten losmaken van de deelstaat Oost-Indonesië, zich daarbij beroepend op de Den Passar overeenkomst waarvan artikel 5 luidt: "Gemeenschappen, die blijven binnen het verband van Oost-Indonesië, worden in staat gesteld een eigen volksbestaan te leiden, waaronder begrepen het voeren van een eigen huishouding."

Het is niet erg duidelijk in hoeverre de meerderheid van de bevolking van de Zuid Molukken daar achter stond. Een verschil in opvatting daarover van de direct betrokkenen en de publieke opinie op de Molukken moet niet worden uitgesloten. De politieke situatie in Indonesië, in Nederland, in de deelstaat Oost-Indonesië en in de Zuid Molukken was verward, leerde zich voor meer dan één interpretatie en sloot misverstanden niet uit.

Op 25 april 1950 wordt de Republiek Maluku Selatan uitgeroepen. De Nederlandse regering wordt te hulp geroepen, doch deze doet niet meer dan intern de kwestie van de zelfbeschikking bespreken en de onmogelijkheid vaststellen tot erkenning over te gaan. Wel tracht de Nederlandse regering via de Verenigde Naties te bemiddelen door de Indonesische regering te bewegen niet gewapenderhand in te grijpen. De VN blijken hier echter geen of weinig oren naar te hebben.

In november 1950 wordt Ambon door strijdkrachten van de APRI aangevallen. Ondanks het feit dat er weinig soldaten aanwezig zijn, t.w. een 1200 verlofgangers zonder voldoende wapens, wordt een hevig gevecht geleverd, hetgeen uiteindelijk in het voordeel van de APRI wordt beslecht. Een deel van de Zuid Molukse soldaten wijkt uit naar Ceram, evenals een aantal representatieve vertegenwoordigers van de Zuid Molukkenraad en de RMS-regering.

De Zuidmolukse ex-KNIL-militairen op Java moeten de strijd mee aanzien, hetgeen de onlustgevoelens over de eigen situatie stevig aanwakkerd. Dr. Soumokil, welke al spoedig het presidentschap van de heer J. Manuhutu overneemt, wijkt uit naar de binnenlanden van Ceram, waar een guerillastrijd wordt aangevangen. Hij wordt uiteindelijk gevangen genomen. In 1966 heeft de Indonesische regering bekendgemaakt dat hij door een Indonesisch vuurpeleton is geëxecuteerd.

Uit genoemde gang van zaken mag niet worden afgeleid dat alle inwoners van de Zuid Molukken tot op de dag van vandaag "anti-Indonesisch" zijn. Dat geldt ook voor een klein deel der Molukkers in Nederland. Wel is er vaak grote terughoudendheid t.a.v. het regime in Djakarta. Wellicht dat de repressieve maatregelen van de regeringen Soekarno en Suharto op de Molukken in deze de werkelijkheid verdoezelen. Een hang naar autonomie in het verband van de Indonesische staat is zeker aanwezig.

2.3. Regering Republiek Maluku Selatan.

Na de dood van Dr. Soumokil in 1966 ontstaat door bemiddeling van ds. Metiari onder een deel der in Nederland verblijvende Zuid Molukse groeperingen een samenwerkingsverband. Ir. J.A. Manusama wordt door een aantal Zuid Molukse leiders uitgeroepen als vervanger van Dr. Soumokil. Ir. Manusama is in 1953 naar Nederland gekomen met de eerste missie welke vanuit de RMS-strijders op Ceram hier naar toe gezonden werd. In 1970 roept hij zijn regering in ballingschap in het leven, voortaan te noemen "regering in ballingschap".

Er zijn drie militaire missies gevormd, om de in Nederland wonende Zuid Molukkers te informeren over de situatie van de strijd op Ceram en in de Zuid Molukken als geheel. De laatste missie komt in 1962 naar Nederland. Deze missie is van mening dat ze de bevoegdheden van de RMS-regering rechtmatig kan overdragen. Als zodanig niet aan Ir. Manusama, maar aan de heer Tamaela, welke een noodregering tot stand brengt in mei 1969, voortaan te noemen "noodregering".

De regering in ballingschap omvat echter ongeveer 60% van de in Nederland verblijvende Molukkers, terwijl de noodregering ongeveer 20% achter zich heeft. De regering in ballingschap beroept zich in deze onder meer op de grootte van de legitimerende achterban.

De regering in ballingschap richt zich voornamelijk op het reactiveren van de rol van de Nederlandse overheid op basis van juridische argumenten, alsmede het verbeteren van de sociaal-maatschappelijke positie van de Molukkers in Nederland. De noodregering richt zich veel meer op het buitenland en daarin voornamelijk op jonge staten, welke een koloniale vrijheidsstrijd hebben mee-

gemaakt zoals Benin. Ze verklaart zich solidair met andere vrijheidsbewegingen zoals Fretilin op Oost-Timor.

Beide richten zich recentelijk ook op de groeiende organisatie die het opneemt voor een z.g. "vierde wereld volkeren". Het gaat daarbij om het politiek gehoor doen vinden voor de positie van ethnische minderheden binnen bepaalde soevereine staten. Hierover zijn in Molukse kringen discussies gaande.

2.4. Het R.M.S.-streven.

Het overgrote deel der Molukkers in Nederland vindt dat de uitroeping van de Republiek Maluku Selatan op Ambon een rechtmatige realisering vormt van het recht op zelfbeschikking zoals dat is vastgelegd tijdens de Ronde Tafelconferentie tussen Nederland en Indonesië in 1949.

Omdat Nederland en Indonesië deze overeenkomst gesloten hebben, achten de Zuid Molukkers beide partijen verantwoordelijk voor het niet nakomen ervan.

Daarnaast stellen de Zuid Molukkers de regering verantwoordelijk voor het niet op de plaats van eigen keuze doen afvloeien van de 12.582 ex-KNIL-militairen, die in 1951 naar Nederland zijn overgebracht.

De Zuid Molukkers doen in deze een appèl op verplichtingen in juridische sfeer. Zij hebben zich daartoe gewend tot de Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht welke in 1950 als haar opvatting uitsprak:

"dat de Republiek Zuid-Molukken het recht had de onafhankelijkheid tegenover iedereen te handhaven, teneinde haar bevoegdheden krachtens artikel 2 der Overgangsovereenkomst te verwezenlijken om met de Verenigde Staten van Indonesië en het Koninkrijk der Nederlanden te onderhandelen omtrent een speciale verhouding tot die beide staten."

2.5. De rechtspositie van Molukkers in Nederland

Door de "Overeenkomst betreffende toescheiding van staatsburgers", opgenomen in de wet "Sovereiniteitsoverdracht Indonesië dd. 21 december 1949 verkregen de Molukkers aanvankelijk de Indonesische nationaliteit.

Dit Indonesisch staatsburgerschap vervalt indien de betreffende onderdaan, anders dan in 's lands dienst, vijf jaar elders woont, zonder zich te melden bij de Indonesische vertegenwoordiger.

Gezien het feit dat de meeste Molukkers in Nederland getroffen zijn door bovenstaande, werden zij automatisch statenloos.

Slechts een klein deel der Molukkers heeft het Nederlanderschap aangevraagd en verkregen. Op grond daarvan heeft de regering dd. 16 februari 1974 een wettelijke regeling getroffen voor de statenlozen.

Deze wet houdt in dat de statenloze Molukkers als waren zij Nederlander worden behandeld, zonder echter Nederlands staatsburger te worden. Als voordelen gelden:

- dat Molukkers in overheidsdienst kunnen komen;
- dat volledig beroep in het kader van de Bijstandswet open komt te staan;
- dat zij meer dan de Benelux kunnen gaan bereizen zonder visum, op een Nederlands paspoort.

Zij mogen niet:

- van actief of passief kiesrecht gebruik maken;
- In Nederlandse krijgsmacht, noch als beroeps, noch als dienstplichtige.

Het paspoort voor Molukkers wordt aangeduid als "faciliteitenpaspoort". Het is gebleken dat grote Europese staten, zoals Duitsland en Frankrijk dit onvoldoende erkennen. Zij hechten meer waarde aan een vreemdelingenpaspoort waarin een terugreisvisum naar Nederland is opgenomen. Dat kan ontbreken in het

"faciliteitenpaspoort" omdat houders daarvan als Nederlander behandeld worden en als zodanig recht hebben op toegang tot Nederland.
Diverse Europese landen zijn bang eventueel te blijven zitten met Molukkers.

Sinds eind 1978 kunnen statenloze Molukkers weer een vreemdelingenpaspoort aanvragen.

Het RMS-streven van de Molukkers in Nederland heeft zich ontwikkeld. Lange tijd hebben Zuid Molukse politieke leiders gepoogd via het aanbieden van petitie's, het zenden van protest-telegrammen e.d. de aandacht van de wereld te vestigen op hun probleem. Daarbij heeft men moeten constateren dat deze kalme weg niet tot succes heeft geleid gedurende vijf en twintig jaar. Zo blijken er stemmen op te gaan om tot een harde aanpak te komen, waarin geweld niet geschuwd wordt. Anderen menen dat het beter is om dan maar op te geven.

De lijn van de regering in ballingschap op dit moment is duidelijk:

1. In de Zuid Molukken bestaat geen verzet meer in die vorm dat het de aandacht van de wereld op zich kan vestigen.
2. Het bieden van verzet in de Zuid Molukken is gewenst en toelaatbaar als een bevrijdingsstrijd. Het hanteren van geweld in Nederland is ontoelaatbaar, mede omdat de effecten daarvan nadelig kunnen werken.
3. Proberen door een actievere politiek verder te koersen in de richting van de verwezenlijking van het politieke ideaal.

2.6 De sociale positie van Molukkers in Nederland

1. De taal is voor het onderwijs het vervoermiddel in de ontwikkeling. Door de verschillen in taal die de Molukse kinderen spreken en die binnen het onderwijs gehanteerd wordt, zijn structurele achterstanden ontstaan onder de Molukkers.
2. Molukkers hebben niet de mogelijkheden die Nederlanders hebben om zich politiek te manifesteren, passend binnen ons staatsbestel. Dit versterkt het gevoel dat over hen en zonder hen (kan) worden beslist. Hierdoor ontstaan structurele drempels voor participatie.
3. Door het selectief functioneren van de arbeidsmarkt worden Molukkers eerder getroffen dan de gemiddelde Nederlander inzake werkloosheid. In deze is er mogelijk tevens sprake van discriminatie in de zin der wet (W.v.Strafrecht art. 137 c, d en e), doch optreden tegen sluipende vormen van discriminatie is niet eenvoudig.
4. De meeste Molukkers wonen in open wijken. Dit als gevolg van een beleid dat beoogde:
 - a. een eind te maken aan de schamele huisvesting in kampen.
 - b. de woonsituatie zodanig te veranderen dat als vanzelfsprekend mogelijkheden zouden ontstaan voor assimilatie, integratie en inpassing in de Nederlandse samenleving.

Het onder a. gestelde heeft zijn uitwerking niet gemist, hetgeen ook zijn vruchten afgeworpen heeft. Het onder b. gestelde heeft zijn dagelijkse uitwerking als een grote druk van regeringswege. Het gevoerde beleid heeft daarmee het effect van isolering en heeft de kans om zich wat huisvesting betreft een betere positie te verwerven in de Nederlandse samenleving verkleind. Een huisvesting waarin Zuid Molukse woonwensen en wooncultuur tot uitdrukking kan worden gebracht, ontbreekt vrijwel geheel.

De Molukse woonwijken vergrijzen, waardoor Molukse jongeren naar elders (moeten) vertrekken.

5. Door de gijzelingen is crimineel gedrag van bepaalde Molukkers in de algemene publieke belangstelling komen te staan. Angsten welke daarmee ontstaan zijn leiden gemakkelijk tot onrechtvaardige, harde, collectieve acties van politie en justitie, ook tegenover andere Molukkers. Dit is tevens van toepassing op Zuid Molukse gedetineerden.
Het werkt door in zgn. preventieve acties t.a.v. de opsporing van strafbare feiten en het handhaven van de openbare orde.
6. Juist door de nu reeds grote gespreidheid van de Molukkers over Nederland is het niet gemakkelijk om zich thuis te voelen in de Nederlandse gemeenten. Er is tot nu toe erg weinig gedaan om de verantwoordelijke gemeentebestuurders te helpen een passend beleid vorm te geven en een adequate houding te vinden.
Het Ministerie van CRM is rechtstreeks de katalysator geweest en vele gemeenten achten zich daarmee ontslagen van de plicht om een eigen beleid te voeren t.a.v. de Molukse ingezetenen.
7. Er is een verwarde situatie ontstaan onder de Molukkers, onmiddellijk na hun aankomst. Het was een groep betrekkelijk toevallig bij elkaar gekomen mensen (vanuit het KNIL-verband), afkomstig uit zeer verschillende delen der Zuid Molukken. De samenhang werd veroorzaakt door het gemeenschappelijk gevoelde onrecht: ontslag uit militaire dienst, achterstallige soldij, juridische kwesties.
In de loop der jaren zijn er meer bij de oorspronkelijk gemeenschapsverhoudingen passende structuren ontstaan, aansluitend bij de brede familiebanden en dorpsstructuren. Het behartigen van belangen in maatschappelijke en politieke zin, alsmede het uitoefenen van religieus leven, leverden langzamerhand een breder geschakeerd scala van organisaties op.
Ten onrechte wordt door Nederlanders gesteld dat de Zuid Molukkers als één geheel aanspreekbaar moeten zijn. De "verdeeldheid" wordt op deze wijze gemakkelijk misbruikt.

Genoemde punten zijn punten van structurele aard, welke rechtstreeks te maken hebben met het gevoerde beleid. Het zijn ook evenzovele punten van structurele achterstand, welke met een begrijpend en voortvarend beleid zijn aan te passen.

2.7. De Molukse jongeren in Nederland

In 1967 wordt door Molukse jongeren brand gesticht in de Indonesische ambassade te Wassenaar.

In 1970 bezetten Molukse jongeren de ambtswoning van de Indonesische ambassadeur.

In 1975 wordt bij Beilen een trein gekaapt en volgt vrijwel gelijktijdig de bezetting van het Indonesisch consulaat te Amsterdam.

In 1977 wordt een trein gekaapt bij De Punt en een school bezet te Bovensmilde.

In 1978 wordt het provinciehuis in Assen bezet.

Bij deze acties zijn ook doden te betreuren.

Belangrijkste doel van deze acties is de aandacht van de Nederlandse bevolking en de wereld te vestigen op het politieke probleem van de Molukkers. Het verzet op de Molukken zelf kan die functie niet vervullen.

Intussen blijkt dat "aandacht voor de Molukse zaak" allerminst synoniem is met het naderbij brengen van oplossingen voor Molukkers hier of op de Molukken. De reactie van de Nederlandse bevolking was voorspelbaar en begrijpelijk: overwegend uiterst negatief. De kwetsbaarheid van de Molukse minderheid werd aanzienlijk vergroot en de legitimiteit van het gebruik van geweld groeide ten koste van het tonen van beqrip.

Opmerkelijk was het feit dat de jongeren zich kennelijk door hun acties niet buiten hun eigen gemeenschap hebben geplaatst. In tegendeel, kennelijk is het RMS-ideaal zo levend, dat de zich als vrijheidsstrijders presenterende jongeren geenszins als misdadigers zijn aangemerkt. Kennelijk wordt hun opvatting, dat wie niet vóór hun ideaal is er slechts tegen kan zijn en daarmee een politieke tegenstander is geworden, door velen in de Molukse gemeenschap gedeeld. Het maken van ongewapende burgers tot gijzelaars wordt kennelijk als legitiem middel in de vrijheidsstrijd (waarbij andere wetten gelden) gezien; immers, in de filosofie van "wie niet voor ons is, is tegen ons" bestaan "onschuldige burgers" eenvoudig niet. Het betrekken van kinderen bij de gijzelingsacties ontmoette wél ruime kritiek onder Molukse ouderen en kan vanuit actie-oogpunt dan ook als een kapitale blunder worden beschouwd. De consequenties van het optreden van de jongeren hebben naar alle waarschijnlijkheid echter veel méér effecten binnen dan buiten de Molukse gemeenschap in Nederland.

De acties werden uitgevoerd door Molukkers die in Nederland geboren zijn. Zij leven min of meer bewust in twee werelden, waarvan de culturen eerder tegengesteld zijn dan dat zij overeenkomsten vertonen. Deze uitersten zijn aan te geven met het begrip "popmuziek" tegenover "menari" (folkloristische dansen). De jongeren zijn tweetalig en zijn in de gelegenheid naar eigen keuze zich te verdiepen in de Molukse als ook in de westerse cultuur.

In de Molukse cultuur is er eenheid tussen de generaties die drijven op de oude stroom van het gewoonterecht. Dit geeft emotionele zekerheid en geborgenheid. De verhoudingen lijken patriarchaal en autoritair, maar deze worden niet als persoonlijk beleefd, noch als een vorm van gezag waarmee iemand zichzelf moet bewijzen. De zekerheid komt voort uit een gevoel van identiteit, die meer omvat dan de eigen persoon. Er is een sterke verbondenheid met de kleine overzichtelijke groep, waaraan men trouw is en de ingebouwde hiërarchie goed kent.

In het contact tussen Nederlanders en Molukkers, beseft de Nederlander niet dat hij niet zomaar tegen iedereen alles kan zeggen. Hij raakt snel de eer van de groep. Voor echt contact met de groep is een tussenpersoon nodig die een erkende plaats heeft. Als vreemde benadert men nu eenmaal de individuele personen niet direct, vooral wanneer het gaat om belangrijke het hele verbond rakende zaken.

De Zuid Molukse jongeren zitten daartussen. Zij moeten zich oriënteren op de Nederlandse cultuur. Zij doen dit uiteraard het gemakkelijkst via de leeftijdgenoten. De leefwijze van de Nederlandse jongeren staat model en levert de bouwstenen voor een nieuwe mengcultuur. Daardoor ontstaat een kloof tussen de generaties. Het gewoonterecht heeft niet voor iedereen meer dezelfde geldigheid. Alle zekerheden van zowel de ouderen als de jongeren staan daarmee op het spel. Een mengcultuur kan alleen aanvaard worden wanneer de Nederlanders zich realiseren en zich bewust worden van de eigen culturele inhouden en die via dialoog met de hiërarchische kanalen in contact brengen met alle generaties van Molukkers in Nederland. De dominantie van de Nederlandse meerderheid verhindert echter de terugkoppeling, waardoor geen dialoog tot stand komt.

Dat er jarenlang geen politieke dialoog met de grotere politieke partijen tot stand is gekomen is mede verklaarbaar uit het feit dat kleinere rechtse groeperingen in de Nederlandse politiek de zaak van de Molukkers meenden te moeten steunen vanuit een "neo-koloniale" politieke overtuiging, waar de Molukkers daadwerkelijke ondersteuning van dachten te mogen ervaren. Het RMS-streven is voor zowel de jongeren als de ouderen van een ideaal tot een ideologie geworden. De oorsprong, de historische feitelijkheden zijn minder belangrijk geworden dan het nieuwe zelfbewustzijn dat uit de ideologie geput kan worden.

2.8 Globale benadering van het groepskarakter der Molukkers

Bij hun aankomst verliezen de Molukse mannen hun militaire status. Een nieuwe status opbouwen in Nederland duurt zeer lang, zonder Nederlandse vooropleiding en zonder een ander beroep dan militair. Tevens is het verblijf in Nederland "tijdelijk".

De oudere generatie had in Nederlands-Indië een duidelijke plaats. In Nederland wordt die plaats van de ene dag op de andere ontluiserd. Dat heeft ernstige gevolgen voor de gezinnen, waarin het uitzicht op morgen, de verbondenheid met het verleden en de vanzelfsprekende rolverhoudingen onder invloed van de Nederlandse verhoudingen en beleid worden aangevoerd. Een rancuneus gevoel gaat een rol spelen. Toch zijn vele oudere Zuid Molukkers in Nederland vriendelijke, redelijke en coöperatieve mensen gebleven.

Vele oudere Zuid Molukkers zien met zorg de gebruikelijke relatie met de jongere generaties verzwakken. De jongeren moeten balanceren op de rand van twee levenswijzen, twee talen, twee waardepatronen en twee normenstelsels. Het zoeken naar de eigen plaats en identiteit is vanuit deze situatie moeizaam. Jongeren nemen kennis van de situatie van landgenoten op de Molukken door middel van reizen. Ze vergelijken de verhalen van hun ouders met de hendaagse werkelijkheid. Zij ervaren subtiele of openlijke discriminatie op straat, op school of bij het zoeken naar een baan.

Het opbouwen van eigen identiteit is vergelijkbaar met het zich ontworstelen aan de koloniale macht, zoals dat vanaf de twintiger jaren in Nederlands-Indië is ingezet. Dat bewustwordingsproces krijgt zijn plaats binnen jongerenbewegingen of groeperingen. Waarneembaar is daarbij dat veel jongeren elkaar opzoeken in de grotere woonwijken, waarvoor zij kleinere wijken verlaten. Daarbij is het aansluiting vinden bij tradities en ideologieën veel beter realiseerbaar.

In de lagere-school leeftijd nemen veel Zuid Molukse jongeren veelal deel aan jongensgroepen, bewonderend de oudere jongens volgend. Het ontnemen van de militaire status aan de vaders heeft veel afbreuk gedaan aan de mogelijkheden om op te treden als eerste identificatie-figuur. Daarin speelt een rol dat de politieke ideologie noodzakelijk, naarmate de dagelijkse problemen groter worden en het verleden minder tastbaar blijft, een steeds groter "heilsaspect" gaat vertonen, dat de toekomst zin dient te geven.

2.9 Culturele kenmerken van de Molukkers in Nederland

Het belangrijkste netwerk van sociale betrekkingen in de Molukse cultuur is de familie of clan. Deze wordt gevormd door een groep verwanten die allemaal langs mannelijke lijn van een en dezelfde voorouder afstammen. De leden van een familie mogen niet met elkaar trouwen. De familie is belangrijker dan het gezin, dat slechts beleefd wordt als de kleinste eenheid binnen de familie. Alle belangrijke gebeurtenissen vinden plaats binnen de familie.

Een tweede netwerk wordt gevormd door het dorp of het eiland. Daarbinnen zijn zaken geregeld als: recht op een stuk land en de plicht tot hulp en bijstand bij conflicten.

Een derde veel zwakker netwerk is de "pele" ofwel een verbond van enkele dorpen welke zich verplichten elkaar bij te staan in tijd van oorlog en bij de bouw van grotere objecten.

De familiehoofden vertegenwoordigden hun eigen familie naar buiten waar het ging om grotere zaken van wetgeving en rechtspraak.

Ook in Nederland blijken deze sociale structuren nog van groot belang te zijn, hoewel wat betreft rechten en plichten verschraving onvermijdelijk bleek. Het verbod om in één familie of pela met elkaar te trouwen is gehandhaafd evenals de grote zorg die men besteedt aan het onderhouden van de gemeenschappelijke banden. Kinderen worden al snel met de vele relaties vertrouwd gemaakt, waartoe ook de titel "oom" wordt gehanteerd voor alle mannelijke familieleden en dorpsgenoten. Bij overlevering is als culturele code de "adat" gegroeid. Dit is het stelsel van gebruiken, normen, opvattingen, verwachtingen en strevingen dat antwoord geeft op de vragen hoe te handelen, hoe men met elkaar dient om te gaan, hoe men elkaar dient te verstaan en welke houding men dient aan te nemen.

Afzonderlijk te benoemen onderdelen zijn:

- de masohi, t.w. het elkaar bijstaan bij grote gebeurtenissen en vieringen;
- de muhabat, t.w. het elkaar bijstaan in nood.

Omdat het verleden model staat voor de verandering is de betekenis die toegekend wordt aan de overleden voorouders bepalender dan de wil van de levende sociale positiebekleder. Zijn programma staat niet centraal. De positie wordt bepaald door verwantschappen.

De "agama" is de allesdoordringende religieuze optiek, welke vooral in Nederland gestalte krijgt in de protestant-christelijke Molukse kerk. Het religieuze denken heeft invloed op alle aspecten van het dagelijks leven. Er is ook een grote verwevenheid van het religieuze denken met de "adat".

Daarbij komen de specifieke waarden welke het bestaan als KNIL-militair kenmerken, welke in de loop der jaren hun sporen in de cultuur van het hele volk hebben achtergelaten. Zo zelfs, dat "de Zuid Molukker" geassocieerd wordt met "de militair".

De combinatie van adat-agama en militair verleden verbinden zich tot een sociaal systeem dat aangeduid kan worden met de term "Tangsie-cultuur". Het woord tangsie betekent min of meer "kazerne". Deze tangsie-cultuur leeft voort in de Molukse woonwijken. Een voorbeeld waarin dit tot uitdrukking komt is het militair vertoon bij grote gebeurtenissen door de ordediensten. De Zuid Molukkers zien het militair vertoon als versteviging van de geloofwaardigheid van het eigen politiek handelen. Het is ook een teken van trouw aan de RMS. Het is ook een vaderlandse plicht om het politiek ideaal met hart en ziel te dienen, dat ver uitgaat boven de individuele wil van de betrokkenen. Er ligt een diep verankerend geheel van factoren aan ten grondslag dat bepaalde evenwichtstoestanden handhaaft of herstelt. Door de gebeurtenissen der laatste jaren is deze evenwichtstoestand voortdurend in versterking, waardoor grote spanningen ontstaan, hetgeen waarneembare consequenties heeft voor de structuren en het functioneren van het sociale systeem.

Het is immoreel om van een volk te vragen het eigen cultuurpatroon op te offeren. Het feitelijk niet herkennen van bovenstaande samenhangen als ieder op zich even belangrijke elementen van het Zuidmolukse cultuurpatroon door Nederlanders en de Nederlandse regering heeft hetzelfde immorele effect. In deze zijn vele uitspraken van de regering in de Nota: De problematiek van de Molukse minderheid in Nederland" dd. 26 januari 1978 illustratief voor de strikt onvoldoende culturele analyse welke ten grondslag moet liggen aan het aangeven van oplossingen voor knelpunten. Zo'n uitspraak is b.v.: "De Molukkers zullen moeten toestaan dat de individuele leden van de groep, zonder groepsdwang of pressie, in vrijheid hun maatschappelijke bestemming kunnen bepalen." Vanuit oude liberale tradities past deze uitspraak uitstekend in het Nederlandse patroon, maar stoot tegen alles wat kenmerkend is voor de tangsie-cultuur.

2.10. Conclusies

1. De politieke ontwikkeling in de richting van zelfbeschikking is op de Molukken al even oud als op Java in tegenstelling tot andere delen van Indonesië.
2. De de-kolonisering van Indonesië is overheerst door Javaanse intellectuelen, waardoor de Molukken niet voldoende ruimte kregen.
3. De uitroeping van de RMS past in deze ontwikkeling, maar is in Indonesië onderdrukt.
4. De historische banden van de Molukkers in Nederland met de RMS zijn rechtlijnig.
5. De regering in ballingschap en de noodregering hebben beide hun ontstaan te danken aan RMS-missies en beschouwen zich als voortzeters van de bevrijdingsstrijd.
6. De regering in ballingschap heeft juridische erkenning gezocht en op een aantal punten verkregen en streeft nu naar zelfbeschikking van de Zuid Molukken.
7. De rechtspositie van Molukkers in Nederland is, voorzover zij statenloos zijn, bij de wet geregeld, doch deze blijft zwak.
8. De sociale positie van Molukkers in Nederland wordt gekenmerkt door structurele achterstanden in het onderwijs, de politiek, op de arbeidsmarkt, in de woonsituatie, door angsten van Nederlanders, door onvoldoende beleid van gemeenten, door het moeten opbouwen van volkomen nieuwe structuren in eigen kring.
9. Zuid Molukse jongeren zoeken nieuwe wegen, vanuit een verder ontwikkeld RMS-ideaal.
10. De oudere Molukkers zijn teleurgesteld, de jongeren gaan gedeeltelijk hun eigen gang.
11. Het eigen cultuurpatroon van Molukkers in Nederland krijgt geen kans om te worden gehandhaafd, terwijl de dominante Nederlandse cultuur geen ruimte toelaat om tot voortbestaan naast en met elkaar te komen.

HOOFDSTUK III.

HET BELEID TEN AANZIEN VAN MOLUKKERS OP RIJKSNIVEAU

3.1. De regeringsnota 1978.

Op 26 januari 1978 wordt door de regering aan de Tweede Kamer een regeringsnota aangeboden getiteld "De problematiek van de Molukse minderheid in Nederland".

De nota vloeit voort uit de behoefte van de Tweede Kamer om de problematiek van de Molukkers als een geheel te bespreken (besluit 21 juni 1977). De regering beoogt een globale beschrijving te geven van de Molukse problematiek en de grote lijnen voor het toekomstig beleid aan te geven.

Voor nadere uitwerking doet de regering een beroep op de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de Commissie van Overleg Zuid Molukkers/Nederlanders en het Inspraakorgaan Welzijn Molukkers.

Daar ontstaat meteen al onenigheid over. Met name het Inspraakorgaan spreekt haar verbazing uit over het feit dat de regering geen gebruik heeft gemaakt van door haar zelf ingestelde adviesorganen bij het vormgeven van de nota. Een globaal inventariserend voorgesprek met een aantal secretarissen-generaal kan men niet als zodanig aanmerken, gezien de voorbereiding en de uitwerking. Later wordt duidelijk dat de regering de nota niet als een discussienota heeft bedoeld, maar als een beleidsnota. De regering geeft haar zienswijze en bepaalt de beleidsruimte waarin de problematiek moet worden aangepakt.

3.1.1. De identiteit

De regering stelt dat ze zich niet wil bemoeien met de wijze waarop de Molukkers vorm geven aan hun eigen identiteit. Wel vindt de regering dat de Molukkers de basiswaarden en -normen van de Nederlandse samenleving moeten eerbiedigen door te aanvaarden dat zij:

1. zich schikken in de bestaande rechtsorde;
2. bereid moeten blijven tot gesprek met de omringende samenleving;
3. moeten toestaan dat individuele Molukkers hun eigen weg gaan.

Op grond daarvan zegt de regering dat zij vindt dat de Molukkers de omstandigheden in de Nederlandse samenleving moeten aanvaarden, als afwijzing ervan tot gevolg heeft dat de Molukkers achterstanden oplopen of dat zij niet meer als aanspreekbaar en toegankelijk moeten worden beschouwd.

3.1.2. De huisvesting

De regering stelt dat ongeveer één derde van de in Nederland verblijvende Molukkers de huwbare leeftijd heeft bereikt en dat de bewoningsdichtheid in de Molukse wijken reeds nu aanzienlijk groter is dan in door Nederlanders bewoonde wijken. Meer huizen bouwen ?

Het uitbreiden van bestaande wijken wijst de regering geheel af. Motief: woonwijken van "slechts" 50 woningen blijken in de praktijk niet "klein" genoeg om tot automatische integratie te komen. Grotere woonwijken nog minder.

Nieuwe woonwijken bouwen van beperkte omvang ? De regering wil dit ook niet. Motief: daar waar Molukkers verspreid wonen zijn geen moeilijkheden. Daar waar ze niet verspreid wonen soms wel. Het "samenwonen" om de eigen cultuur en religie te bewaren wordt door de regering afgewezen. Hier en daar zal een uitzondering worden toegestaan, zoals in het geval van het woonoord Lunetten te Vught. Inmiddels is dit geformaliseerd.

Het beleid is dus gericht op het verspreid huisvesten van Molukkers en het geleidelijk afbouwen van de woonwijken.

3.1.3. Het onderwijs

Het onderwijs kan niet gericht zijn, volgens de regering, op een onzekere en onbekende toekomst elders. Het onderwijs moet gericht zijn op verblijf in Nederland. Eigen taal en cultuur van de Molukkers en ook de ontwikkeling daarvan mogen wel een rol spelen in het onderwijs. Er worden extra-onderwijzers toegewezen aan scholen met veel Molukse kinderen om de taalproblemen te overwinnen. Ook volwassenen kunnen daarbij worden betrokken. Er hoeft niet alleen aandacht gegeven te worden aan de Nederlandse cultuur, maar ook - voor zover mogelijk - aan de Molukse, vooral in de vakken geschiedenis, aardrijkskunde en musische vorming.

De school kan volgens de regering niet veel aandacht geven aan het ondersteunen van het beleven van eigen cultuur bij Molukkers, zoals in het bi-cultureel onderwijs wel gebruikelijk is. Wat er mogelijk is wordt nog bekeken. Hoofddoel van het onderwijs aan Molukse kinderen is: de kinderen helpen zich vanuit de eigen achtergrond in te leven in de waarden en normen van de Nederlandse samenleving.

3.1.4. De werkloosheid

De regering schat de werkloosheid onder Molukkers twee à driemaal hoger dan onder Nederlanders. De regering acht de jeugdwerkloosheid zorgwekkend. De regering wijt dit aan:

1. de groepsvorming waar onvrede de motivatie om te werken doodt;
2. de mindere mogelijkheden op de arbeidsmarkt in bepaalde delen van het land waar juist veel Molukkers wonen;
3. de geringe bereidheid om elders werk te zoeken;
4. het langer op school blijven van Molukse jongeren waardoor ze met hoger aanvangsloon starten;
5. de taalhandicap voor administratieve beroepen;
6. het niet afronden van een opleiding met een diploma;
7. Nederlandse werkgevers accepteren Molukse jongeren niet zo gemakkelijk.

De Nederlandse regering wil wel waakzaam zijn tegenover discriminatie. Speciale consultants kunnen op de GAB's worden aangesteld. Mogelijke financiële drempels bij indienstneming worden onderzocht en eventueel wordt daar in tegemoetgekomen. Verder zal de overheid als werkgever nagaan of er meer Molukkers in dienst kunnen komen van de overheid en formele belemmeringen (b.v. geen Nederlanderschap) kunnen worden weggenomen.

3.1.5. De drug problematiek

De regering vermoedt dat er veel druggebruik is onder Molukse jongeren. De regering wil hierover in overleg treden met Molukse organisaties die het vertrouwen van de jongeren genieten.

De regering denkt wel dat dit moeilijk zal gaan omdat:

1. het Molukse kader onvoldoende geschoold is om er mee om te gaan in de preventieve sfeer;
2. de Molukse jongeren niet naar Nederlandse instellingen gaan;
3. bij Nederlandse instellingen geen kennis over de Molukse jongeren bestaat;
4. de reïntegratie van gewezen druggebruikers onder de Molukkers erg moeilijk zal zijn.

De regering ziet juist op dit terrein grote problemen als het isolement wordt vastgehouden.

3.1.6. Radio- en T.V.-zendtijd

Het verlenen van een zendmachtiging aan Molukse organisaties wijst de regering af. Wel kan de NOS een speciaal programma maken.

3.1.7. Politietoezicht

Het politietoezicht op de Molukkers zal vooral plaatselijk moeten geschieden. Daarom kunnen plaatselijke korpsen uitbreiding krijgen of gedetacheerde politiemensen. Het optreden in groter verband is volgens de regering te wijten aan de werking van de groepssolidariteit van de Molukkers.

3.1.8. Kiesrecht

Er is een grondwetswijziging ingediend dat ook Molukkers het recht zal geven op actief en passief kiesrecht op gemeentelijk niveau.

3.1.9. Inspraak

De regering vindt het redelijk (zeker nu de Molukkers geen kiesrecht hebben) op gemeentelijk niveau permanente inspraakcolleges te vormen. De regering wil dit echter niet voorschrijven.

Op provinciaal niveau ziet de regering geen redenen aanwezig om tot inspraakorganisaties te komen.

Op rijksniveau verwacht het rijk dat de Vereniging voor Nederlandse gemeenten een aantal ontwerp-inspraakregelingen maakt en tevens dat ze wil komen tot een interdepartementale ambtelijke commissie voor de coördinatie van het beleid. Tevens zou de regering het toejuichen als er horizontale coördinatie zou komen van het beleid op gemeentelijk en eventueel provinciaal niveau. Het initiatief van de VNG om tot blijvend contact tussen alle gemeenten met Molukkers te komen wordt met instemming begroet.

Daarnaast wil de regering bij wet een nieuw permanent gemengd orgaan voor advies en overleg in het leven roepen. Het bestaande Inspraakorgaan zal daarvan een sectie worden voor welzijnszaken.

3.1.10. Sociaal-Cultureel werk

De overheid subsidieert momenteel een 30 Molukse stichtingen voor sociaal-cultureel werk, met de bedoeling het mogelijk te maken dat initiatieven op sociaal-cultureel terrein op plaatselijk niveau worden opgezet. Deze stichtingen beschikken vaak niet over geschoold personeel, terwijl de plaatselijke gemeenschappen er soms onvoldoende belangstelling voor hebben.

De regering wil dat dit werk voldoet aan een aantal voorwaarden:

1. dat het vooral gericht is op het bewerken van de Molukkers om zich te richten op de Nederlandse samenleving;

2. dat het werk alleen gericht blijft op de sociale en maatschappelijke aspecten van het Molukse leven;
3. dat het voldoet aan een aantal bureaucratische normen van continuïteit en financiële verantwoording.

3.1.11. Pensioenaanspraken

De regering erkent nu bepaalde pensioen-aanspraken van (Molukse) ex-KNIL-militairen welke in Nederland zijn gekomen in 1951. Aanvankelijk, d.w.z. tot nu toe, stelde de regering zich op het standpunt dat Indonesië alle aanspraken moest honoreren. Daarmee zijn niet alle aanspraken geregeld.

3.2. Hoe reageert de Nederlandse pers ?

De Nederlandse pers geeft over het algemeen in 't kort weer wat de belangrijkste materiële punten zijn in de regeringsnota zoals:

3000 woningen voor Molukkers ;

extra onderwijsvoorzieningen waarvoor f 8 miljoen beschikbaar;

regering erkent pensioenaanspraken.

Daarnaast wordt grote aandacht gegeven aan het feit dat de regering het RMS-ideaal afwijst, maar het streven om eigen identiteit te behouden erkent.

De pers geeft weer dat de Molukse leiders de regeringsnota als "lapmiddel", "teleurstellend" en "ouwe koek" betitelen. In commentaren wordt steeds meer gesteld dat de nota "klare taal spreekt", "de rechten van Molukkers in de Nederlandse samenleving erkent", "terecht politieke aspiraties van Molukse leiders nu terrein verliezen", aan een "omzwaai toe zijn". "Beloften moesten wel geschonden worden", "er moet een nieuwe oriëntatie op de RMS komen", "de dialoog kan nu beginnen", "de Molukkers moeten nu realiteit onder ogen zien", "Molukkers moeten illusies opgeven", geven de hoop weer van de Nederlandse pers.

3.3. Reacties van het Inspraakorgaan Welzijn Molukkers

Het inspraakorgaan Welzijn Molukkers reageert een maand na aanbieding van de regeringsnota, d.w.z. op 25 februari 1978 met een uitgebreide nota. Het is een voorlopig standpunt dat ook bedoeld is om de Molukse gemeenschap in Nederland in de gelegenheid te stellen zich nader uit te spreken.

3.3.1. Totstandkoming regeringsnota

Het inspraakorgaan ziet de nota als een uitdrukking van het beleid van de regering, dat niet tot stand gekomen is door grondig gesprek met de Molukkers zelf.

3.3.2. De periode 1951 - 1978

Het inspraakorgaan ziet in de regeringsnota een bevestiging van haar inschatting dat de regering de culturele identiteit van de Molukkers nooit centraal heeft gesteld. Eigen identiteit blijkt in de visie van de regering eerder belemmerend te werken voor "aanpassing en assimilatie" in een redelijk tempo. "Cultuur is iets van jezelf, iets vanzelfsprekends, dat juist daarom niet altijd helder voor ogen staat. Het wordt pas duidelijk als het bedreigd wordt. Daarom bestaat zo'n grote aandacht onder de Molukkers voor vrijheid, onafhankelijkheid, onderlinge verbondenheid, het samenwonen, de eigen taal en de eigen organisatorische verbanden".

Het inspraakorgaan stelt dat volgens de regering "de Molukkers extra voorzichten kunnen krijgen om individueel betere stijgingskansen te hebben in de Nederlandse samenleving". Als het daar bij blijft is dat onvoldoende. De regering beschrijft de Nederlandse cultuur op tamelijk idealistische wijze, terwijl de Molukse cultuur veel negatiever en op stigmatiserende manier wordt beschreven. "Als het erop aan komt, is de grootste, machtigste cultuur eenvoudig de baas!"

3.3.3. Inspraak

Omdat de Molukkers medezeggenschap wilden is het inspraakorgaan gekomen, uitsluitend bestaande uit Molukse vertegenwoordigers. Gemengde samenstelling wordt door de Molukkers gezien als bevoogdend.

Het inspraakorgaan verzet zich tegen de gedachte dat het als sectie van een gemengd orgaan verder zal moeten. "Een volledig Molukse adviseur" van de regering is noodzaak. Het beleid wordt immers bepaald door een volledig Nederlandse regering. Ook op plaatselijk niveau is "het billijker en juister als de enige mogelijkheid die Molukkers hebben om medezeggenschap waar te maken in het bestuur niet bij voorbaat al gedeeld moet worden met Nederlanders". Medewerkers van plaatselijke organen moeten in opdracht van zo'n plaatselijk orgaan kunnen werken en los van B en W.

3.3.4. Onderwijs

De regering komt niet tot voorstellen voor volwaardig bi-cultureel onderwijs. Voor andere groepen wordt er bevredigend mee geëxperimenteerd, waarom niet voor Molukkers? Het inspraakorgaan adviseert om gebruik te maken van de ervaringen die b.v. in Friesland met bi-cultureel onderwijs zijn opgedaan.

3.3.5. Spreidingsbeleid

Het inspraakorgaan vindt dat de regering, door het doen verspreiden van de Molukse bevolking, kiest voor het vernietigen van de Molukse identiteit. De problemen worden niet opgelost, maar voor de Nederlandse samenleving minder zichtbaar gemaakt.

3.3.6. Werkgelegenheid

Het inspraakorgaan is het niet eens met de regering waar het gaat om het aangeven van de oorzaken. Bijvoorbeeld: slechte arbeidsmotivatie komt niet voort uit negatieve groepsvorming, maar slechte arbeidsomstandigheden leiden tot negatieve groepsvorming, ook onder Nederlandse jongeren. Consulente op de GAB's toevoegen is niet zonder meer een bijdrage. Belangrijker is om alle GAB-ambtenaren een goede voorlichting te geven.

Het inspraakorgaan pleit voor actie-onderzoek om de problematiek te bestuderen en tegelijk aan te pakken. Daarbij wordt een project van de Molukse gemeenschap te Vught als een voorbeeld genoemd.

3.3.7. Politie

Het inspraakorgaan wil dat de regering extra voorzichtig is met collectief optreden van de politie, omdat het verschil in huidskleur tussen gezagsdragers en minderheden al te gemakkelijk op zichzelf tot acties aanleiding kan geven. Er moet veel meer voorlichting komen over de Molukse cultuur aan politie-ambtenaren.

3.3.8. Zendtijd op radio en T.V.

Het inspraakorgaan betreurt het dat geen zendmachtiging wordt verleend. In samenwerking met de NOS wordt aan de uitvoering van regelmatige programma's gewerkt.

3.3.9. Sociaal-cultureel werk

Het inspraakorgaan constateert dat de regering een andere opvatting heeft over de doelstellingen van het sociaal-cultureel werk voor Molukkers dan de mensen op wie dat werk gericht is.

Primair zal dit werk gericht moeten zijn op de versterking van de structuur van de Molukse gemeenschap en van daaruit kan gewerkt worden aan het contact met de omringende Nederlandse samenleving.

3.3.10. Drugproblematiek

Het druggebruik wordt volgens het inspraakorgaan door de regering te veel geweten aan de vermeende geïsoleerde situatie van de Zuid Molukse woonwijken. De problematiek dient veel meer opgevat te worden als behorend tot het beeld van de Nederlandse samenleving.

3.4. De Commissie van Overleg Zuid Molukkers/Nederlanders

Na de eerste gijzelingsacties in 1975 wordt een gemengde Nederlands-Molukse commissie ingesteld welke de opdracht krijgt binnen afzienbare tijd de regering te adviseren inzake de problematiek van de Molukkers in Nederland.

De commissie moet onderzoeken hoe het gekomen is en moet bekijken wat er aan te doen is.

De commissie blijkt van meet af aan niet aan te sluiten op de verwachtingen en de strevingen van grote groepen Molukkers. Het contact met de basis blijkt niet te realiseren.

De opdracht van de commissie was een politiek compromis en daarmee dus onduidelijk. De samenstelling van de commissie was noch voor de Nederlandse, noch voor de Molukse gemeenschap representatief.

Na de tweede gijzelingsactie in 1976 probeert de commissie door een scala van organisaties uit te nodigen tot gesprek, directer aan te sluiten bij de basis. Niet iedereen is enthousiast daarvoor vanwege de gegroeide scepsis over de mogelijkheden van de commissie.

Halverwege 1978 valt de commissie uit elkaar doordat een groot deel van de Molukse vertegenwoordigers afvalt. Dit is het einde van de commissie.

Wel heeft de commissie enige adviezen uitgebracht aan de regering. Deze adviezen zijn niet onomstreden gebleven vanuit de commissie zelf en door anderen. De regering spreekt zich daar verder niet over uit.

3.5. D'66 in haar beleidsprogramma '77-'81 over Culturele Minderheden

Als eerste partij van enige omvang neemt D'66 in haar landelijk verkiezingsprogramma 1977 een passage op inzake de problematiek "minderheidsgroepen":

1. iedere groep moet zijn identiteit kunnen bewaren;
2. identiteit wordt bepaald door historische wortels en zinvol functioneren in de samenleving met een positief vooruitzicht.
3. de zorg voor minderheidsgroepen mag niet paternalistisch zijn;
4. het eigen zicht van een minderheidsgroep op de toekomst dient gerespecteerd te worden;

5. het beleid moet gericht zijn op:
 - a. respect voor eigen cultuur;
 - b. voorkomen van maatschappelijk isolement;
 - c. voorwaarden scheppen tot gelijke kansen;
 - d. mogelijkheden maken van vrijwillige migratie.

In het beleidsprogramma 1977-1981 wordt dat verder uitgewerkt. Daarin wordt de dominante rol van de meerderheid over de minderheid afgewezen. Idealen die niet in strijd zijn met de wet dienen geëerbiedigd te worden. De Zuid Molukkers nemen een specifieke plaats in onder de minderheden. Deze kunnen door hun aantal alleen niet voldoende gewicht in de schaal werpen. Zij krijgen ook op andere manieren niet voldoende gelegenheid. Er is een tekort aan respect. Dat uit zich als ook het beleid buiten hen om wordt gemaakt en uitgevoerd.

1. Woning toewijzing dient rekening te houden met de wens tot samenwonen;
2. Kinderen van Molukkers die hun ouders verliezen dienen primair opgevangen te worden in Molukse kring en niet zonder meer uit huis geplaatst te worden;
3. Het categoriaal welzijnswork dient niet zonder meer in de decentralisatie te worden betrokken. Alleen in overleg met de betrokkenen.
4. Het onderwijs moet aangevuld worden met voorzieningen voor tweetaligheid en overdracht van historische en culturele achtergronden;
5. Begeleiding van experimentele werkgelegenheidsprojecten dient te worden bevorderd;
6. In de buitenlandse politiek kan de historische verantwoordelijkheid voor het perspectief van de Zuid Molukkers niet worden vergeten. De aandacht dient erop gericht te blijven.

Er moet aandacht gegeven worden aan de vierde-wereldproblematiek waarin verlangens van b.v. Koerden, Basken, Eritreeërs, Zuid Sudanese, Zuid Molukkers, Papoea's variëren van volledige zelfstandigheid tot economische en/of culturele autonomie.

3.6.1. De werkgroep

Op 17 september 1977 wordt in het kader van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66 de werkgroep "Culturele Minderheden" opgericht. Deze werkgroep krijgt op verzoek van het hoofdbestuur een brede doelstelling. De werkgroep richt zich echter in eerste instantie (tot december 1978) uitsluitend op de problematiek van de Molukkers.

De werkgroep onderhoudt primair contact met de Tweede-Kamerfractie D'66 in de persoon van Elida Wessel, die de portefeuille beheert t.a.v. de Molukkers en tevens vanaf maart 1978 met Suzanne Bischoff van Heemskerk. Daarnaast tracht de werkgroep zoveel mogelijk contacten te onderhouden met Molukkers in Nederland en met partijafdelingen of werkgroepen in gemeenten of streken waar Molukkers woonachtig zijn. Een aantal Molukkers maakt deel uit van de werkgroep.

3.6.2. Bespreking in de V.A.R.

Op 23 februari 1978 wordt de werkgroep uitgenodigd in de Voorlopige Adviesraad van D'66 om met de leden van de VAR de problematiek van de Molukkers te bespreken en tot ontwikkeling van een beleid te komen.

De werkgroep gaat daarbij uit van het verkiezings- en beleidsprogramma alsmede van een eerste eigen oordeel over de regeringsnota.

1. Het samenwonen van Molukkers dient mogelijk te blijven ook als daar meer woningen voor nodig zijn;
2. Het onderwijs voor Molukkers moet werkelijk bi-cultureel worden en niet alleen op taalproblemen gericht;
3. Versterken van de arbeidsbemiddeling voor Molukkers wordt ondersteund, mits dit geen afbreuk doet aan de zelfhulp-mogelijkheden van de Molukkers;
4. Het sociaal-culturele werk voor Molukkers dient te worden doorgezet, rekening houdend met ervaringen die wijzen in de richting dat technocratisering en bureaucratisering ervan moet worden vermeden en moet verminderen. Experimenten zijn noodzakelijk, zeker in een gedecentraliseerde opzet van het welzijnswerk in het algemeen.
Er moet ook ruimte komen voor boven-plaatselijke activiteiten. Landelijk overleg dient gestimuleerd.
5. Opvang van de drug problematiek onderzoeken is gewenst.
6. Radio-en T.V.-zendtijd over Molukkers moet opgezet worden op brede basis met Molukkers;
7. Een kritischer opstelling tegenover Indonesië moet worden overwogen gezien de aard van het regime en de rapportage daarover door Amnesty International.

De discussie werd samengevat in de volgende motie, welke met drie onthoudingen werd aangenomen:

"Kennissen hebbend van de regeringsnota, inzake de problematiek van de Molukse minderheid in Nederland en van de kritiek op die nota van Zuid Molukse zijde, spreekt zijn waardering uit over het verschijnen van de nota in zoverre als hieruit blijkt, dat de problemen van de Zuid Molukkers door de regering worden erkend en als hierdoor een discussie over die problemen wordt bevorderd;

stelt vast dat in de eerste plaats vereist is dat voldoende tijd wordt geboden aan de Zuid Molukkers voor een zorgvuldige overweging en heroverweging van de mogelijkheden om de eigen identiteit te beleven en te verwerklijken;

stelt vast dat dit bovendien vereist dat aan de Zuid Molukkers de middelen worden aangeboden voor bezinning en onderling beraad;

overwegende dat volgens het programma van D'66 in het overheidsbeleid t.a.v. minderheidsgroepen centraal moet staan:

- waardering voor en erkenning van strevingen naar behoud van eigen idealen, normen, waarden en opvattingen;
- het scheppen van zodanige maatschappelijke en politieke ruimte dat isolement wordt voorkomen of opgeheven;
- het voeren van een zodanig beleid dat achterstanden door het scheppen van speciale voorwaarden worden ingehaald;
- het open houden van de mogelijkheden tot (re)migratie indien individuen of groepen in volle vrijheid daartoe de bereidheid tonen;
- de extra zorg die de problemen van Zuid Molukkers in ons land eist mag niet leiden tot vormen van positieve discriminatie die het eigen initiatief en het streven zich te handhaven zouden verminderen;
- het stimuleren van een beleid op rijks-, provinciaal en gemeentelijk niveau waarin ondersteuning gegeven wordt aan activiteiten die kunnen leiden tot wederzijdse toenadering tussen Zuid Molukkers en Nederlanders in hun leef-omgeving;

dringt er bij de regering op aan haar medewerking te verlenen aan de oprichting van een politiek en cultureel vormingsinstituut van en voor Zuid Molukkers, waarin een eigen documentatiecentrum, opdat door onderzoek, voorlichting en

politieke en culturele discussie inzicht kan worden verkregen in eigen identiteit, doelstellingen en idealen en hun relatie tot die van andere volkeren en culturen;

en gaat over tot de orde van de dag".

3.6.3. Stellingname in de Tweede Kamer

De werkgroep heeft vanaf haar oprichting nauw samengewerkt met Elida Wessel, lid van de Tweede Kamer voor D'66. De werkgroep heeft geprobeerd de werkzaamheden allereerst te richten op het ordenen van de gedachten en de feiten ook vanuit partijpolitiek standpunt met het oog op de behandeling van de regeringsnota.

Deze nota is door de kabinetsformatie later gekomen dan verwacht werd.

Naast het ordenen van het voorhanden materiaal heeft de werkgroep ook eigen bijdragen van de leden besproken. In april 1978 is een lange lijst met vragen opgesteld, welke door Elida Wessel is ingebracht in het vragenpakket van de Bijzondere Commissie voor de problematiek van Molukse minderheid in Nederland. De beantwoording van de vragen door de regering was niet erg bevredigend omdat uit geen der antwoorden blijkt dat de regering haar visie op het beleid t.a.v. de Molukkers een nieuwe, meer op de behoeften van de Molukkers afgestemde wending wenste te geven.

De regering pleegt wat uitleg te geven op de nota, alsmede enkele aanvullende gegevens ter beschikking te stellen.

De hoop wordt daarmee gevestigd op de behandeling van de nota zelf in de bijzondere kamercommissie, welke plaatsvindt op 29 mei 1978 en 5 juni 1978.

Elida Wessel brengt daar onder meer namens de D'66-fractie in:

1. Nederland is in wezen al een pluriforme samenleving, maar de meerderheid blijft van alle minderheden nog steeds aanpassing vragen. Iedere groepering in Nederland moet zijn eigen cultuur mogen behouden terwijl de dominante cultuur zich wat moet relativeren.
2. Door politieke dwang uit te oefenen en door voorwaardenscheppend beleid komt de minderheidscultuur in het nauw, terwijl de dominante cultuur niet ter discussie komt.
3. Daarom moet het politieke denken van Nederlanders en Molukkers tezamen worden bevorderd. Daarin zal het RMS-ideaal een belangrijke plaats innemen. Dat wil nog niet zeggen dat D'66 daarmee het RMS-ideaal steunt. D'66 zou het zelfs betreuren wanneer het politieke denken zou worden vernauwd tot het uitsluitend aandacht schenken aan het RMS-ideaal. Het politieke denken en handelen is een oriëntatie op de inrichting van de samenleving in al zijn aspecten. D'66 wil positief staan tegenover het politieke denken van Molukkers en Nederlanders tezamen om ruimte te bieden aan het plaatsbepalen van het RMS-ideaal in een breder kader naast andere politieke idealen.
4. Isolement vloeit voort uit de situatie waarin mensen worden geplaatst. Teveel wordt gedacht dat dat een vrije keuze is.
5. D'66 zou graag willen dat er een landelijk centrum komt voor Molukse geschiedenis en cultuur, waarin vormingswerk kan plaatsvinden. Dit centrum moet kunnen beschikken over eigen documentatie- en onderzoeksfaciliteiten, opdat door onderzoek, voorlichting, informatie, vorming en discussie, inzicht kan worden verkregen in eigen identiteit, doelstellingen en idealen en de relatie daarvan tot die van andere landen en culturen. Elida Wessel dient dit idee in de vorm van een motie in.

Over de verschillende onderdelen brengt Elida Wessel het volgende onder meer naar voren:

1. Opheffen van onderwijsachterstanden kan niet alleen door een taal-compensatieprogramma. De groepscultuur behoort daar wezenlijk bij, als bestanddeel van het onderwijs. Kunnen er open-schoolprojecten komen voor volwassenen ?

2. De Molukkers moeten vrij gelaten worden waar en hoe ze willen wonen. Bouwen van met de woencultuur van Molukkers rekening houdende woongemeenschappen in plaats van rijtjes huizen is wenselijk. Geef de Molukse bewoners medezeggenschap in de woningcoöperaties.
3. Er moet meer beroepvoorzichting komen voor Molukkers.
4. Snel komen tot radio- en T.V.-programma's van en voor Molukkers.
5. In gemeenten zou een speciale wethouder moeten komen voor Molukse aangelegenheden. Zorgvuldiger overleg is nodig bij justitieel ingrijpen.
6. Waarom krijgen de provincies geen taak?
7. Het inspraakorgaan handhaven en de samenstelling aan de Molukkers overlaten.

Op 30 augustus 1978 komt er een parlementair debat. Van verschillende kanten is gepleit, ook door de werkgroep, en in het openbaar voor het afronden van de discussies met een volwaardig parlementair debat en niet, zoals gebruikelijk is, alleen met het stemmen over ingediende moties.

Elida Wessel brengt onder meer naar voren:

1. D'66 vindt met ir. Manusama dat er een onderzoek moet worden gehouden naar de situatie in de Zuid Molukken ten tijde van uiteenvallen van de Verenigde Staten van Indonesië, omdat lang niet alles duidelijk is. D'66 vindt niet dat het parlement dat moet doen, maar wel om het als opdracht mee te geven aan een op te richten Centrum voor Molukse geschiedenis en cultuur, eventueel met de hulp van derden. Tevens kan daarmee het wekken van valse verwachtingen worden voorkomen.
2. D'66 heeft mede een motie ondertekend van mevrouw Kappeyne waarin gevraagd wordt meer ruimte te scheppen voor regering en Molukkers om tot een voor beiden aanvaardbare beleidsformule te komen.
3. D'66 deelt de opvatting van de heer Köbben dat "integratie met behoud van identiteit" als een bezweringsformule wordt gehanteerd, die in feite niets oplost. D'66 staat een gelijkwaardige ontwikkeling van Molukkers naast en met Nederlanders voor, in een pluriforme samenleving. Op dit fundamentele punt staat D'66 dus duidelijk niet achter de regeringsnota.

De motie van Elida Wessel om te komen tot een Centrum voor Molukse geschiedenis en cultuur wordt door de Tweede Kamer in meerderheid verworpen. Wel heeft de Minister van Onderwijs en Wetenschappen toegezegd de totstandkoming van een dergelijk instituut onder meer ten behoeve van het onderwijs te willen bevorderen en daar studies over te doen verrichten.

Tastbare resultaten van de parlementaire beraadslagingen zijn, dat het onderwijsbeleid wat meer bi-cultureel zal worden, dat fouten uit het verleden zijn erkend, dat de gemengde formules wordt losgelaten en dat er pensioenuitkeringen komen. Veel zal afhangen van de uitwerking.

3.7. Recente ontwikkelingen op rijksniveau

Op 13 maart 1979 brengt de minister van Binnenlandse Zaken een voorontwerp van wet uit, inzake de instelling van een permanent orgaan voor inspraak van Molukse ingezetenen.

Voortvloeiend uit het debat over de regeringsnota denkt de minister aan het instellen van een nieuwe Commissie van Advies, die tot taak krijgt de regering "van advies te dienen over het beleid van de centrale overheid voorzover dat aspecten vertoont die van bijzonder belang zijn voor de positie van de Molukse ingezetenen of groepen daarvan, in de Nederlandse samenleving."

Deze omschrijving is zo ruim dat mag worden verondersteld dat zowel het binnen- als buitenlands beleid daaronder wordt begrepen.

Wel doen zich twee vraagstukken hierbij voor:

1. De minister behoudt zich het benoemingsrecht voor van de Commissie als geheel. Viervijfde deel wordt benoemd op voordracht van door de minister aan te wijzen Molukse organisaties. Het Presidium, bestaande uit de voorzitter en vier ondervoorzitters, wordt direct door de minister benoemd.
2. Het bestaande inspraakorgaan Welzijn Molukkers zal in de visie van de minister moeten plaatsmaken voor het nieuwe orgaan.

Het bestaande inspraakorgaan verzet zich hiertegen. Indien de minister zich zorgen maakt over de representativiteit van het inspraakorgaan, hetgeen niet ontkend wordt door het inspraakorgaan zelve, dan lijkt de meest juiste weg om tot verkiezingen over te gaan van en door Molukkers. Het inspraakorgaan heeft tot haar taak in het verleden opgevat als gericht op het brede welzijn van Molukkers en zeker niet uitsluitend beperkt tot het beleidsterrein van het ministerie van CRM. Dat kon ook heel goed, omdat de minister van CRM tot midden 1978 de coördinerend minister was voor Molukse aangelegenheden.

Wel dient in dit kader aandacht gegeven te worden aan het vraagstuk dat de in Nederland verblijvende Molukkers niet allen één politieke overtuiging zijn toegedaan. Ofwel het adviesorgaan van de toekomst wordt beperkt tot de aanhangers van de RMS (in welke vorm dan ook) en moet dan als zodanig aangeduid worden, of het adviesorgaan omvat ook Molukkers die bijvoorbeeld Indonesië-gezind zijn. De voorkomende mengvormen zullen nader onderwerp van beleid moeten worden.

Per 1 januari 1979 heeft de minister van CRM de subsidiëring beëindigd van het ICCAN. Dit gemengd Nederlands-Molukse orgaan hield zich in het verleden bezig met de landelijke behartiging van welzijnszaken van en voor Molukkers. Door de recente ontwikkelingen op welzijnsgebied en door de groeiende behoefte om ongemengde overkoepeling van Molukse welzijnsorganisaties tot stand te brengen is het ICCAN opgeheven. Er zijn wel twee nieuwe initiatieven, te weten: LKOMS (Landelijk Contact Orgaan Molukse Stichtingen) en InCoWeMo (Initiatiefgroep Coördinatie Welzijn Molukkers). Beide initiatieven zijn met elkaar in bespreking om te komen tot één orgaan om het professionele welzijnswerk van en voor Molukkers te bundelen.

Op 29 januari 1979 is door de minister van Binnenlandse Zaken de ICOM geïnstalleerd. Dit is de Interdepartementale ambtelijke commissie van advies voor coördinatie van het beleid t.a.v. de Molukse minderheid in Nederland. Deze bestaat uit top-ambtenaren van de departementen: BIZA, AZ, BZ, Justitie, O en W, Financiën, V.R.O., SoZa, CRM en VoMil.

3.8. Beleidsaanbevelingen

Het ziet er niet gunstig uit voor de Molukkers in Nederland. De regeringsnota is grotendeels overeind gebleven en dat betekent dat met de kritiek uit de Molukse gemeenschap betrekkelijk weinig is gedaan. Er is veel medewerking gegeven van Molukse zijde aan de voorbereidingen van het debat. Dit versterkte de hoop dat er een bevredigend beleid uit voort zou komen. Nu dat niet het geval is, trekken vele Molukkers de conclusie, dat deze hoop ijdel was en dat zij in de toekomst beter wat terughoudender kunnen zijn.

Met name het passief spreidingsbeleid is een grote bedreiging. Als geen nieuwe huizen beschikbaar komen in Molukse wijken, dan moeten woningzoekenden wel kiezen voor een huis daarbuiten. Door dit beleid kiest de regering voor een door Molukkers zelf uit te voeren spreiding, daarmee de problemen verschuivend. Daarom moet D'66 blijven streven naar:

1. het doen uitvoeren van onafhankelijk onderzoek naar de woonwensen van Molukkers in relatie tot hun culturele achtergronden en het ombuigen van het beleid inzake de huisvesting op grond van de onderzoeksresultaten en daarin aansluiting zoeken bij een groeiend besef dat in de woningbouwprogramma's en het woningbouwbeleid gedifferentieerder moet worden rekening gehouden met de belangen en leefomstandigheden van allerlei groepen, zoals alleenstaanden, onvolledige gezinnen, leefgemeenschappen, dorpsbewoners, culturele minderheden.
2. De school voor Molukse kinderen zal zowel de Molukse cultuur als de Nederlandse naast elkaar moeten aanbieden en de beleving van beide culturen als basis erkennen voor het pedagogisch handelen. Bi-culturele leerkrachten moeten worden geschoold. In deze scholen zal vanuit de ouderparticipatie een samen-leren van kinderen en ouders moeten ontstaan. Daarnaast zijn experimenten nodig voor Molukkers die geen kinderen op scholen hebben in de vorm van "open school", ook als volwaardig bi-cultureel onderwijs. De regering zal proefprojecten moeten stimuleren en mogelijk maken, alsmede de pedagogische centra van het onderwijs, de onderwijsbegeleidingsdiensten en de beroepsopleidingen voor leerkrachten moeten stimuleren de juiste "know-how" te ontwikkelen.
3. Er dienen wegen gezocht te worden om sluipende discriminatie in het bedrijfsleven op te sporen en te vervolgen.
Experimenten in de sfeer van speciale werkgelegenheid in kleinschalige industriële ontwikkeling, ambachtelijke bedrijfsvoering en administratieve dienstverlening, welke door Molukkers beleefd kunnen worden als relevante activiteiten in Nederland, maar ook op de Zuid Molukken, dienen te worden bevorderd en gepremieerd, zoals relevante landbouwmethoden die roofofbouw kunnen vervangen, medische projecten, geschikte technologie voor ontwikkelingslanden e.d.
Dit soort projecten dienen aan de eisen te voldoen:
 1. dat er onder Molukkers voldoende belangstelling voor bestaat;
 2. dat zij zelf daarover kunnen beslissen;
 3. dat zij aansluiten bij de mogelijkheden van de Molukkers in Nederland.Inschakeling van Molukkers binnen het overheidsapparaat in bemiddelende functies tussen bureaucratie en Molukse burgers dient bevorderd te worden.
4. De verslaving aan drugs en andere verslavingsmiddelen dient vooral beschouwd te worden als een uiterst middel om desintegratie van de persoonlijkheid te ontgaan. Curatieve opvang zal binnen de Molukse gemeenschap moeten plaatsvinden terwijl door goede communicatie met de Molukkers, welke door het gewoonterecht binnen de gemeenschap recht van spreken hebben, de preventie moet worden aangepakt.
5. Binnen de politiekorpsen zal veel voorlichting moeten komen over de eisen die een pluriforme samenleving stelt. Molukse politieadviseurs kunnen worden aangesteld. De Molukse ordediensten dienen gezien te worden als uitingen van de tansie-cultuur met een hoge symbolische waarde. Het functioneren van de ordediensten zal in het kader van de wet op de weerkorpsen in goed overleg met de plaatselijke politie beschouwd worden, waarbij toelaatbare vormen van optreden mogelijk zullen zijn.
6. Er dient vorm gegeven te worden aan het uitbouwen van de communicatiemogelijkheden binnen de Molukse gemeenschap met gebruikmaking van de massa-communicatiemiddelen. De NOS heeft de redactionele en productieve samenwerking met het inspraakorgaan inmiddels aanvaard.

7. Actief en passief kiesrecht op gemeentelijk, provinciaal en wellicht op langere termijn landelijk en Europees niveau is wenselijk om ruimte te geven aan politiek denken in brede zin.
8. Inspraak kan alleen slagen wanneer er van een dialoog sprake is. Dit kan alleen met succes gebeuren wanneer de Molukkers via niet gemengde, erkende organen met de verantwoordelijke bestuurders en volksvertegenwoordigers kunnen spreken over het te voeren beleid.
Richtlijnen van de landelijke overheid en het beschikbaar stellen van voldoende middelen om passende organisatiestructuren te vinden, passend binnen een pluriform beleid op alle niveaus blijven juiste uitgangspunten. Inspraakorganen dienen de beschikking te krijgen over medewerkers, welke alleen in een opdrachtverhouding staan tot die organen zelf.
De inspraakorganen dienen aansluiting te krijgen bij de personen in de Molukse gemeenschap welke krachtens het gewoonterecht tot spreken tot en spreken namens gerechtigd zijn.
Het inspraakorgaan en/of het wettelijk te regelen landelijk orgaan voor de inspraak Molukkers dient naast de adviestaak aan de overheden tevens een voorlichtende functie voor de Molukse bevolking te behouden c.q. verkrijgen. Inspraak, advisering en voorlichting zijn onlosmakelijk verbonden.
9. Het sociaal-culturele werk moet zoveel mogelijk ontheven worden van bureau-cratische voorschriften en werkwijzen. Alle aspecten van Molukse cultuur dienen door deze organen te worden ondersteund en de discussie over politieke, religieuze en culturele waarden dienen deze organen te bevorderen. Om de ontwikkeling voldoende zeker te stellen moet het beleid t.a.v. deze organen niet gedecentraliseerd worden en dient onder regie te blijven van de centrale overheid.

HOOFDSTUK IV.

HET BELEID TEN AANZIEN VAN DE MOLUKKERS OP LOKAAL EN REGIONAAL NIVEAU.

4.1. Reactie Vereniging van Nederlandse Gemeenten

De VNG reageert in een uitgebreide brief dd. 28 april 1978 op de regeringsnota en zegt:

1. Er moet eenheid van beleid blijven tussen regering en gemeenten, hoewel de uitwerking op vele punten aan betrokken gemeentebesturen moet worden overgelaten, waarbij het rijk moet ondersteunen.
2. Niet in alle gemeenten met een min of meer omvangrijke Molukse gemeenschap bestaat een Molukse welzijnsinstelling. Het gaat om 60 gemeenten en er zijn 38 stichtingen. De ervaring heeft geleerd dat een beroepskracht noodzakelijk is. Die ontbreekt vaak. Het rijk moet opleidingen mogelijk maken. Het rijk moet meer beroepskrachten financieren, eventueel op regionaal niveau. Als een Molukse gemeenschap kiest voor een Nederlandse instelling voor begeleiding, dan moet die instelling ook meer geld krijgen van het rijk. Eigen accommodatie moet ook door het rijk mogelijk gemaakt worden. De taakstelling van voor Molukkers werkzame stichtingen moeten op lokaal niveau vorm krijgen, want er moet rekening gehouden worden met initiatieven van de Molukse gemeenschap ter plaatse.
3. Door de VNG wordt gewerkt aan het nagaan of aan overlegstructuren in het kader van de gemeentewet art. 61 e.v. vorm gegeven kan worden.
4. De sportbeoefening is door de regering niet genoemd, terwijl de gemeenten constateren dat dit erg belangrijk is voor Molukse jongeren en dat de sport allerlei integratiemomenten biedt. Het rijk moet mee financieren in velden, gebouwen en materialen.
5. In bibliotheken moet ook een voorraad boeken komen in de Molukse taal.
6. Het door de regering voorgestane huisvestingsbeleid (geen woonwijken uitbreiden of nieuwe bouwen en in de behoefte voorzien door gespreide huisvesting) wordt goed gevonden. Men denkt echter niet dat Molukkers bereid zijn om naar groeigemeenten te verhuizen. Daarom moeten er toch meer woningen in de vestiginggemeenten komen. Het rijk moet daarin bijspringen.
7. De VNG acht het stichten van woningbouwcorporaties van en door Molukkers niet wenselijk.
8. Onderwijs aan Molukse peuters, kleuters en kinderen in twee talen is wenselijk, waarbij in ieder geval het Nederlands goed geleerd moet worden. Als tweede onderwijstaal stelt de VNG de Bahasa Indonesia voor, zijnde een ontwikkelde voertaal, die nu op de Molukken onderwezen wordt. Het zou ook goed zijn om Nederlandse kinderen erbij te betrekken om begrip over en weer te kweken. De spreiding van Molukse kinderen over vele scholen is een moeilijkheid. Inbouwen van volwassenen-onderwijs in de educatieve netwerken en "open school" is aanbevelenswaardig. Het geheel kan pas slagen als er goed onderwijs-opbouwwerk en educatieve "counseling" plaatsvindt. Ook Molukkers hiervoor opleiden is nodig. De schoolbegeleidingsorganen zullen terzake kundig toegerust moeten worden.

9. Er moet meer gebeuren dan tweetalig onderwijs. Het gaat ook om de ontwikkeling van het cognitieve, het emotionele, het sociale en het motorische gedrag van Molukse kinderen. Er moet ook onderzoek komen naar relaties tussen Moluks gezin en school, naar verbetering van de aansluiting Molukse kinderen bij het Nederlands onderwijs, het werkelijk vormgeven in overleg met Molukse vertegenwoordigers van bi-cultureel onderwijs.
10. Als Molukkers beter worden opgeleid zullen ze gemakkelijker werk vinden, terwijl ze afhankelijk van werk ook elders gehuisvest willen worden.
11. De gegevens over werkgelegenheid in de regeringsnota acht de VNG te weinig onderbouwd om beleid mee te maken. Er moet dus onderzoek komen, bij voorkeur samen met Molukkers, en wel met spoed.
12. Ook gemeenten moeten meer Molukkers in dienst nemen, ook in b.v. bibliotheken, onderwijs- en welzijnsorganen.
13. In de regeringsnota wordt niets gezegd over de moeilijkheden van de gemeentelijke sociale diensten met Molukse werklozen.
14. Het beleid inzake de openbare orde is door de regering te repressief beschreven. De klemtoon moet gelegd worden op het bevorderen van rust en het wegnemen van angst. De politie moet een meer vertrouwd gezicht krijgen en kan terecht steeds meer een tussenschakel zijn tussen bevolking en bestuur. Grote acties kunnen tere verhoudingen kapot maken. Laat de burgemeesters als hoofd van de plaatselijke politie daar beter bij betrokken zijn.
15. Waarom het rijk eventuele te maken inspraakprocedures op "behoorlijke kwaliteit" wil toetsen wordt niet begrepen door de gemeenten.
16. De financiële gevolgen van intensivering sociaal-cultureel werk, de bevordering sportbeoefening, het voorgenomen huisvestingsbeleid en extra activiteiten in de onderwijssector worden in de regeringsnota niet voldoende aangegeven. De gemeenten moeten toch al veel uitgeven aan inspraakprocedures en beheerskosten sociale diensten. Daarom wil de VNG een financieringsplan.
17. De VNG is bereid mee te doen aan verdere uitwerking van alle plannen.

4.2. De Molukkers en het onderwijs

Reeds enkele jaren bestaat een serie boekjes, "Schakels", welke de onderwijzers middelen in de hand geven om Molukse kinderen te helpen bij taalmoeilijkheden. Het gaat hier o.m. om het scheppen van inzicht in de structurele verschillen in de Nederlandse en Maleise grammatica en idioom. In deze hebben de heren Th. O. Kuhuwael en N.E.Bochhove baanbrekend werk verricht.

Daarnaast wordt pijnlijk duidelijk dat met een taalcompensatie-programma alleen de achterstanden van Molukse kinderen in het Nederlandse onderwijs niet ingehaald worden. Het Nederlandse onderwijs gaat namelijk uit van hoedanigheden die bij Nederlandse kinderen als aanwezig mogen worden verondersteld. Nederlandse kinderen hebben een basis-repertoire van Nederlandse woorden. Zij zijn opgegroeid in een situatie die allerlei dingen als normaal bestempelt, zoals de kleine gezinssituatie, beleefd zijn, van vakantie houden, één koekje nemen, e.d. Het onderwijs haakt in op algemeen gangbare gedragingen, zoals T.V. kijken, Sinterklaas vieren, de seizoenen, de leefomgeving, e.d. Het onderwijs streeft ernaar om kinderen te leren leren van hun eigen ervaringen en situatie.

Molukse kinderen op Nederlandse scholen blijken bepaald niet in begaafdheid onder te doen voor Nederlandse kinderen. Zij hebben wel andere achtergronden. Hun basis-repertoire van woorden is Moluks-Maleis doorspekt met Nederlandse woorden. Hun hoedanigheden worden bepaald door Molukse waarden en normen, zoals de veel wijdere familie, veel meer opvoeders, overdracht van Adat-waarden, het pela-schap. Daar komt nog bij dat de ontwikkeling van de Molukse cultuur niet meer evenwichtig is, omdat ze niet meer plaats vindt in de vanzelfsprekendheid van het opgenomen zijn in een groter geheel.

Momenteel bestaan er verscheidene vormen van aanpak van de problematiek:

1. aanpak via de methode "Schakels" van taalproblemen;
2. aanvullende aandacht voor Molukse leerlingen door boventallige leerkrachten;
3. studiebegeleiding door het sociaal-cultureel werk.

Deze maatregelen zijn onvoldoende.

Het tot ontwikkeling brengen van bi-cultureel onderwijs is nodig, d.w.z. onderwijs dat aan kinderen van twee culturen gegeven wordt, waarbij tweetaligheid voorop staat en uitgegaan wordt van twee ervaringswerelden. Onderwijs, waarbij zowel de Molukse kinderen werken vanuit de eigen cultuur met de Nederlandse en Nederlandse kinderen vanuit de Nederlandse met de Molukse cultuur.

In deze is vermeldenswaard dat op de Pedagogische Academie te Assen initiatieven in deze richting zijn genomen. Hier en daar zijn ook boventallige leerkrachten aan het werk.

De gemeenten zullen erop moeten toezien dat bij de vormgeving van onderwijs waar- aan ook Molukse kinderen deelnemen:

1. taalcompensatie-programma's worden uitgevoerd;
2. proefprojecten inzake bi-culturele benadering worden vormgegeven;
3. boventallige leerkrachten worden aangetrokken;
4. samenwerkingsmogelijkheden met andere gemeenten waar Molukkers wonen, met het oog op het aantal deelnemende Molukse kinderen, worden ontwikkeld;
5. het sociaal-culturele werk bij het onderwijs wordt betrokken om te komen tot:
 - studiebegeleiding;
 - versterking van de ouderparticipatie;
 - onderwijs-aanbod aan de ouders b.v. talencursussen.

4.3. De Molukkers en hun huisvesting

Het door het rijk voorgestane huisvestingsbeleid t.a.v. Molukkers geeft de gemeenten bijzonder weinig ruimte om rekening te houden met de woonwensen van Molukse ingezetenen.

Er zijn echter uitzonderingen mogelijk, zoals bijvoorbeeld in Vught.

Het overdragen van rijkswoningen aan particuliere woningcoöperaties biedt echter aan gemeenten wel voldoende mogelijkheden om bij op handen zijnde overdracht aan Molukkers de gelegenheid te bieden hun wensen t.a.v. staat van onderhoud, aanpassing aan specifieke woonverlangens, hoogte van de huur en eventuele compensatieregelingen aan de orde te stellen en zorgvuldig te inventariseren.

Gezien het feit dat in Nederland woonachtige mensen het recht hebben zelf te bepalen waar zij willen wonen, kunnen de gemeenten er rekening mee houden dat woningen welke in de onmiddellijke omgeving van Molukse woonwijken vrij komen, primair aan Molukse woningzoekenden worden aangeboden.

De gemeente dient een standpunt te bepalen t.a.v. de koers, welke zij wil volgen: zonder meer de lijn van de regering volgen en de Molukkers woningen aanbieden,

verspreid over de gemeente, of zoveel mogelijk rekening houden met de woonwensen onder de Molukkers waarbij het samen-wonen niet wordt uitgesloten.

De gemeente zal in ieder geval voldoende voorlichting moeten geven aan Molukkers over bestaande regelingen zoals doorstromingsbepalingen, huursubsidie, recht op inschrijving van achttienjarigen.

Daarnaast dient de gemeente te bezien welke mogelijkheden er aanwezig zijn om Molukkers zelf in staat te stellen, hetzij een eigen woningcorporatie te stichten, hetzij de medezeggenschap van Molukkers in de bestaande woningcorporaties te versterken.

In het stedenbouwkundig programma kan de gemeente inzake de toekomstige huisvesting van Molukkers aansluiting zoeken bij de toenemende behoefte aan anderssoortige woningen voor alleenstaanden, onvolledige gezinnen, andere bijzondere categorieën als buitenlandse werknemers, bejaarden, omdat in vele gemeenten de uitzonderingsgevallen qua omvang en aantal eigenlijk regel aan het worden zijn. In deze kunnen ook de mogelijkheden onderzocht worden voor het bevorderen van eigen bouw en eigen woningbezit onder de Molukkers.

Het is duidelijk dat specifieke cultureel bepaalde verlangens te vertalen zijn in ruimtelijke en bouwkundige vormgeving. Experimenten op dit terrein dienen te worden gestimuleerd.

De gemeente dient tevens open oog te hebben voor vragen en onbegrip welke mogelijk kunnen ontstaan in de ontmoeting van Molukse mensen met direct omwonende Nederlanders. In deze zal de gemeente niet moeten aarzelen het initiatief te nemen om uitvoerend sociaal-cultureel werk op dit spoor te zetten, vanuit de overtuiging dat de ontmoeting van culturen eerder verrijkend dan spanningverhogend moet werken.

Om te kunnen voldoen aan de eisen van bi-cultureel onderwijs en bi-cultureel sociaal-cultureel werk is het gewenst dat het spreidingsbeleid zeer terughoudend wordt toegepast.

De gemeente zal zowel aandacht geven aan individuele woonwensen en huisvestingsverlangens van Molukkers als aan meer collectieve oordelen van de Molukse gemeenschap. Indien in de gemeente of namens de gemeente werkzame personen of organen in dialoog treden met Molukkers vertegenwoordigende organen, dan zullen zij de aan de gemeente bekende individuele verlangens inbrengen en verlangen, dat in de collectieve oordeelsvorming gemotiveerd ermee rekening gehouden wordt. Aldus kan het collectieve oordeel groeien en door de gemeente als uitgangspunt van handelen genomen worden.

4.4. De Molukkers en de arbeid

Vele Molukse werkzoekenden zijn dubbel gehandicapt:

1. ze zijn veelal opgeleid voor beroepen waarvoor een schaarste aan arbeidsplaatsen bestaat;
2. ze zijn Molukker en daarmee in een uitzonderingspositie.

Daardoor bestaat er een schrikbarende werkloosheid onder Molukkers.

In de sfeer van de arbeidsbemiddeling beschikken de GAB's slechts over middelen om "vraag" en "aanbod" tot elkaar te brengen, naast enige middelen om de "vraag" te stimuleren door bijdragen in het loon. Begeleiding van plaatsing is vrijwel afwezig. Aanvullende maatregelen in de vorm van TAP, interim regeling jeugdige

werklozen, zijn niet veel meer dan symptoom-bestrijding. Het gewenste effect, dat tijdelijke inschakeling op de arbeidsmarkt een stimulant is om gemakkelijker de eigen weg te vinden naar een vaste baan, blijkt onvoldoende te werken t.a.v. de Molukkers. Het beleid in deze is onsamenvattend.

Noodzakelijk zou zijn om allereerst de verschillende organen die met de arbeid te maken hebben, zoals de arbeidsbemiddeling, het onderwijs, de ontwikkelings-samenwerking, het welzijnswerk en het bedrijfsleven, tezamen met de Molukkers aan tafel te krijgen en te komen tot een gezamenlijk beleid. De gemeente kan hierin een initiërende rol spelen.

In de gedachtenvorming zal centraal moeten staan dat de werkgelegenheid voor Molukkers voor deze groep herkenbaar en passend moet zijn. Dit kan alleen goed gebeuren wanneer alle partners kennis nemen van de specifieke achtergronden. Het doen opgaan van Molukkers in werkzaamheden die "over hen komen" is tot mislukken gedoemd. Dit vraagt om hun deelname aan de ontwikkeling, de beslissingen en de uitvoering van het beleid. Kleinschalige aanpak verdient de voorkeur boven grootschalige.

Er kunnen projecten worden opgezet die een relatie hebben met het moederland, de Molukken. De grootste bijdrage van Molukkers in deze richting bestaat momenteel "slechts" uit het geven van geld. Te denken valt in dit verband aan vervaardiging instrumenten die passen in de huidige leefsituatie op de Molukken. In deze kunnen Molukkers uit Indonesië bij de opzet en uitvoering worden betrokken, waarmee de contacten kunnen toenemen en nieuwe impulsen voor het culturele leven overkomen. Daarnaast kunnen "kleine bedrijfjes" worden vormgegeven, welke kunnen dienen als projecten om ervaring en vaardigheden te ontwikkelen welke wenselijk zijn bij terugkeer in de Molukken.

Molukse werklozen kunnen worden ingezet bij het leefbaarder maken van Molukse wijken, alsmede bij de bouw van gemeenschapsaccommodatie en in het verenigingsleven. De gemeente zal minstens moeten onderzoeken hoeveel Molukkers, jongeren en ouderen werkloos zijn. De gemeente kan een katalyserende rol spelen in het op elkaar afstemmen van de verschillende vormen van beleid die nodig zijn. Daarnaast kan de gemeente een intermediaire rol spelen naar de rijksoverheid, t.w. de verschillende departementen zoals Sociale Zaken, Economische Zaken, Ontwikkelingssamenwerking, CRM, Onderwijs. Tevens kan de gemeente als initiatiefnemer optreden of initiatiefnemers in de gemeenschap inschakelen om kleinschalige projecten op te zetten.

4.5. Molukkers en de sociale hulpverlening

Juist vanwege het feit dat er taalproblemen zijn, andere cultuur-inhoud en meespielen en de toekomstverwachting van Molukkers zich onderscheidt van Nederlanders, ontstaan er problemen.

Dit zijn deels problemen als reactie op het niet aanvaard worden, deels problemen omdat men niet voldoende weerbaar is tegenover de dagelijkse werkzaamheden.

Hulpverlening door Nederlandse instellingen is nauwelijks mogelijk vanwege de taalbarrière en vanwege het niet kennen van de Molukse cultuur door Nederlandse "professionals". Het eigen Molukse welzijnswerk dient verder te worden uitgebouwd. Voorzover dit werk door landelijke instellingen wordt gedaan dient stimulerend te worden opgetreden in de richting van decentralisatie, o.m. door aandacht en mede-subsidiëring op lokaal niveau.

Een drempel is dat vele individuele Molukkers het niet als vanzelfsprekend ervaren om met persoonlijke problemen anders dan in de familie bij buitenstaanders

terecht te moeten komen. Dat sluit natuurlijk niet uit dat Moluks welzijnswerk aanwezig moet zijn in alle gevallen waar zelfhulp in de familie tekort schiet en mede-aanpak noodzakelijk is.

Er is een duidelijke toename van de noden, zich uitend in o.a. psycho-somatische klachten, drug gebruik, stress en relatie-stoornissen. Dit is veelal het gevolg van langdurige werkloosheid, discriminatie en het bedreigd zien van culturele waarden en normen.

Daarom moet het volgende gebeuren:

1. Er moet gewerkt worden om het Molukse milieu in haar probleemoplossende functies te versterken. Dit kan alleen goed gebeuren door daartoe opgeleide Molukse werkers. Het gaat hierbij om informatie geven, adviseren, brugfunctie behartigen, bemiddelen en vertalen, belangen behartigen, dienstverlening en begeleiding.
2. Het is onzinnig om de curatieve hulp van de preventieve te scheiden. Zo ook kan functioneel en institutioneel geen scheiding gemaakt worden tussen individuele hulpverlening, groepswerk en opbouwwerk.
3. De Molukkers of hun representatieve organen moeten verantwoordelijkheid dragen voor het werk van de hulpverleners.
4. Er moet gewerkt worden aan ontwikkeling en verbetering van specifieke methoden en deskundigheden, in nauw overleg met de Molukse verantwoordelijken.
5. Er moet ondersteuning gegeven worden aan het proces van heroriëntatie op en bezinning over de Molukse cultuur en exponenten daarvan in eigen kring verder te ontwikkelen.
6. Het welzijnswerk moet zich tenslotte mede richten op de Nederlandse samenleving om zowel voor de burgers als de instellingen de problematiek helder te maken en de pluriforme samenleving te doen groeien.

De gemeente kan in deze slechts gunstige voorwaarden scheppen. Een samenhangende welzijnsaanpak voor en van Molukkers dient als afzonderlijk hoofdstuk in een welzijnsplan en programma van de gemeente te worden opgenomen, waarbij verbindingslijnen met andere onderdelen van beleid systematisch kunnen worden gelegd.

De gemeente dient zich te doen adviseren door Molukkers en door gespecialiseerde ambtenaren van het rijk. Het lijkt voorshands niet raadzaam dat de beleidsvoering m.b.t. de subsidiëring gedecentraliseerd wordt van rijk naar gemeente. De Molukkers willen dit soort belangen het liefst gebundeld verdedigen. Het doen opnemen van de welzijnsactiviteiten voor minderheden dient primair in een rijksplan te gebeuren, hetgeen de gemeenten echter niet ontslaat van de noodzaak om de plaatselijke aspecten daarvan in een zelfstandig hoofdstuk van het plaatselijk welzijnsplan op te nemen.

4.6. De Molukkers en hun invloed op het gemeentelijk beleid

De gemeente dient vorm te geven aan een overleg met de Molukse ingezetenen, niet om af en toe eens te spreken over voorkomende problemen, maar om de Molukkers daadwerkelijk invloed te geven op het gemeentelijke beleid voorzover dat ook hen betreft.

Er behoort een geregeld institutioneel kader voor te worden geschapen om tweerichtingsverkeer in de beleidsvorming gestalte te geven.

De Molukkers hebben momenteel nog geen stemrecht. Hoewel dit binnenkort wel het geval zal zijn, legt deze groep getalsmatig nog niet veel gewicht in de electorale schaal. Daarom dient er een specifieke vorm van overleg gekozen te worden. De beste vorm daarvoor is op gemeentelijk niveau te vinden in aansluiting bij de gemeentewet art. 61 en verder.

Over het algemeen zal het wenselijk zijn, dat de Molukse gemeenschap (dus niet alleen de Molukse wijk) in staat wordt gesteld om die personen voor te dragen als lid van zo'n orgaan, die krachtens de eigen positie in de Molukse gemeenschap daarvoor het best in aanmerking komen. Daarmee moet dus worden afgeweken van de methode, die meestal in zwang is bij gemeenten, om als gemeente bepaalde groepen aan te wijzen, waaruit personen worden voorgedragen die vanwege hun lokaal politieke betekenis en/of hun deskundigheid door de gemeente worden benoemd.

Daarbij komt dat het niet wenselijk is, dat een dergelijk orgaan gemengd wordt samengesteld. De gemeenteraad, het college van B en W, alsmede de ambtenaren zijn ook ongemengd Nederlands. De Molukkers hebben er recht op in hun besluitvorming ongehinderd eigen meningen te formuleren. De gemeente zal daar ook het meest aan hebben. Het betrekken van raadsleden bij de beraadslagingen wordt daarmee niet uitgesloten, als waarnemer, toevoerder of genodigde. Dit geldt evenzeer voor B en W en ambtenaren.

Het zal daarom veelal niet haalbaar blijken te zijn om gemeenteraden te bewegen aan een ongemengde commissie raadsbevoegdheden te delegeren, zonder daarbij zelf in meer- of in minderheid mee beslissend te kunnen zijn. Tevens is de aard van de te bewerken problematiek zo breed en heeft betrekking op een zo groot deel van het gemeentelijk beleid, dat een geïsoleerde werking voorkomen dient te worden. Het blijft gaan om twee-richtingsverkeer tussen gemeente en Molukkers vice versa.

Het verdient daarom de voorkeur om te komen tot een adviescommissie aan de raad, welke gehoord moet worden in alle voor Molukse ingezetenen relevante zaken en die de plicht heeft zowel ongevraagd als gevraagd de gemeenteraad te adviseren. Indien de gemeenteraad van een gegeven advies afwijkt, zal dit gemotiveerd dienen te worden.

De adviescommissie zal de beschikking moeten krijgen over één of meer voor de voorbereiding en uitvoering aan te trekken werkers, welke uitsluitend opdrachten krijgen van en verantwoording verschuldigd zijn aan de commissie.

4.7. Beleidsaanbevelingen

Gezien de omvang van de groep Molukkers in Nederland, gezien hun verspreidheid over vele gemeenten en gezien de rol die het rijk in de afgelopen jaren steeds heeft gespeeld, verdient het aanbeveling om de overdracht van bevoegdheden in het beleid ten aanzien van Molukkers slechts zeer geleidelijk van rijk naar gemeenten uit te voeren.

Daarbij komt dat de meeste gemeenten met Molukse ingezetenen nauwelijks een eigen beleid t.a.v. Molukkers hebben gevoerd in integrale zin en daar ook nauwelijks ervaringen mee hebben.

1. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten zal het spanningsveld, dat ontstaat als de rijksoverheid centraal een gedetailleerd beleid voert in verhouding tot de relatieve gemeentelijke autonomie, dienen te bestuderen en zowel naar gemeenten als naar het rijk de nodige voorstellen moeten doen om eenheid van beleid te behouden of vorm te geven.
2. De gemeenten waar een Molukse gemeenschap van enige omvang aanwezig is, zullen zich moeten inspannen om tweetalig onderwijs overgaand in bi-cultureel onderwijs voor Molukse kinderen mogelijk te maken.
3. De gemeente zal alle initiatieven moeten ontplooiën om bij de vormgeving van het onderwijs in de gemeente de belangen van Molukse kinderen en hun ouders zichtbaar te maken.

4. De gemeenten zullen moeten bezien in hoeverre zij, ondanks het door het rijk te voeren woon-spreidingsbeleid, toch tegemoet kan komen aan woonruimte- en woonvormgevingverlangens van Molukse ingezetenen. De gemeente zal daar goede voorlichting over geven en het nodige onderzoek doen verrichten. Tevens zal de gemeente moeten bezien welke medezeggenschap aan Molukkers kan worden gegeven in het beheer van de door hen gehuurde woningen. Het eigen woningbezit kan worden bevorderd.
5. De gemeenten zullen zich een goed inzicht verschaffen in de werkloosheid onder Molukse ingezetenen. Zij zullen daartoe alle betrokken instanties, alsmede de Molukkers zelf in overleg betrekken.
6. De gemeenten met een relatief grote Molukse gemeenschap zullen door mede-subsidiëring de werkzaamheid van Molukse instellingen voor welzijnswerk op het terrein van de samenlevingsopbouw, het sociaal-cultureel werk, de maatschappelijke dienstverlening en de geestelijke gezondheidszorg stimuleren en zo mogelijk zelfstandige vestiging daarvan in de gemeente bevorderen, dit in complementaire verhouding met het ministerie van CRM.
7. Gemeenten met een kleinere Molukse bevolking zullen, in overleg met de eigen Molukse ingezetenen, tezamen met gemeenten waar een grotere Molukse gemeenschap aanwezig is, de nodige (financiële) samenwerkingsverbanden aangaan, om zowel op het terrein van onderwijs, werkgelegenheid, huisvesting en welzijnswerk aan gerechtvaardigde verlangens tegemoet te komen.
8. In alle gemeenten met een Molukse minderheid zal een adviescommissie van de raad (ex art. 61 e.v. van de gemeentewet) worden ingesteld, bij voorkeur bestaande uit Molukse ingezetenen.
Aan dit orgaan zullen één of meer medewerkers ter beschikking worden gesteld onder verantwoordelijkheid van de commissie.

HOOFDSTUK V.

HET BUITENLANDS BELEID TEN BÉHOEVE VAN MOLUKKERS

5.1.1. Het zelfbeschikkingsrecht

In de regeringsnota 1978 spreekt de Nederlandse regering als haar mening uit:

1. de proclamatie van de RMS kan niet als rechtmatig worden beschouwd;
2. de erkenning van de RMS door de Nederlandse regering is onmogelijk en niet geoorloofd.

De regering spreekt hier niet alleen als regering op dit moment, maar tevens als actuele verdragspartner bij de akkoorden van de Ronde Tafelconferentie. Opvallend is dat de regering zich niet uitspreekt over de rechtmatigheid van het zelfbeschikkingsrecht van het volk der Zuid Molukken.

De meerderheid van de in Nederland verblijvende Molukkers heeft een heel andere zienswijze. Zij houden vast aan:

1. de rechtmatigheid van de proclamatie van de RMS;
2. de wens dat de Nederlandse regering de RMS erkent en daarmee een morele verplichting omzet in daden.

Zij vragen van de regering om het zelfbeschikkingsrecht van het volk der Zuid Molukken te ondersteunen, mede als verdragspartner bij de Ronde Tafelconferentie, omdat Indonesië (in strijd met de akkoorden) het zelfstandig nationaal bestaan met wapengeweld onderdrukt.

De standpunten staan in dezen rechtlijnig tegenover elkaar. De Zuid Molukkers wijzen op het feit dat de Nederlandse regering rond 1950 op de bres heeft gestaan voor het zelfbeschikkingsrecht van de gebiedsdelen van Indonesië.

Zij beroepen zich erop, dat vele Nederlandse bestuursambtenaren in die tijd pogingen hebben gedaan om de zelfbeschikking van Ambon te ondersteunen.

Dat de politieke verwickelingen verhinderen dat de regering op dat moment op formele gronden de RMS erkende. Dat dit later wel zou kunnen.

Dit vloeit mede voort uit de gedachte dat Nederland lang heeft vastgehouden

aan bepaalde interpretaties van de akkoorden van de RTC, alsmede het akkoord van Linggadjati, waarin het interne zelfbeschikkingsrecht van de gebiedsdelen van Indonesië werd verwoord. Het feit dat Nederland en Indonesië er andere interpretaties aan geven doet aan het Nederlandse standpunt van weleer, dat niet formeel herroepen is, geen afbreuk.

5.1.2. Interpretaties van het zelfbeschikkingsrecht

Het Inspraakorgaan pleit ervoor de begrippen "erkenning van het zelfbeschikkingsrecht" en "het ondersteunen van het zelfbeschikkingsrecht" uit elkaar te houden.

Internationaal volkenrechtelijk gezien is het politiek niet relevant of een staat tot stand komt op rechtmatige of juist niet rechtmatige wijze. Veel staten die momenteel internationale erkenning genieten zijn ontstaan als gevolg van een staatsgreep, een (bevrijdings)-oorlog, of door

politieke machtsvorming. Het de facto ontstaan van een staat is voldoende om tot erkenning te komen. Erkennen is een politieke daad, die zelden op objectieve gronden stoelt. Opportuniteit in de verhouding tussen de staten speelt hierbij de hoofdrol.

Een argument dat de staat der Zuid Molukken te klein zou zijn voor onafhankelijkheid kan in deze ook geen rol spelen. In 1979 is het eiland St. Kitts in het Caribisch gebied onafhankelijk geworden en erkend.

De RMS-regering in ballingschap vraagt aan de Nederlandse regering om de zienswijzen en standpunten aan een onafhankelijke instantie voor te leggen en wel aan het Permanente Hof van Arbitrage te Den Haag. Zij toont daarbij aan dat ze nooit gearzeld heeft om eigen zienswijze te onderwerpen aan een hoger gezag. In dezen wordt van Nederlandse zijde veelal aangevoerd dat het Permanente Hof bevoegd is inzake interstatelijke kwesties. Vanwege het feit dat de RMS geen staat is in de zin zoals nodig is voor het Hof, kan deze kwestie niet worden voorgelegd. Er ontbreekt een soevereine partner.

Belangrijker is dat voor Nederland een aantal andere factoren belemmerend werken, waardoor een strijd voor het Permanente Hof weinig oplossing kan inhouden.

D'66 vindt dat:

1. de problematiek veel meer kanten heeft dan alleen een juridische;
2. de volkenrechtelijke ontwikkelingen geen of onvoldoende juridische houvast bieden in dit soort kwesties;
3. een uitspraak van het Hof geen oplossing is voor gegroeide tegenstellingen;
4. verwachtingen welke politiek niet bewaarheid kunnen worden niet moeten ontstaan.

5.1.3. Het ondersteunen van het zelfbeschikkingsrecht

Door het tijdsverloop tussen het uitroepen van de RMS en de dag van vandaag, is een rechtlijnig oorzaak-en-gevolg-denken nauwelijks meer mogelijk. Er is sprake van een cirkelgang van ontwikkelingen. De verhouding tussen de Nederlandse regering en de RMS-dragers wordt niet uitsluitend bepaald door de daden op 25 april 1950. Reacties op elkaars handelen zijn op zichzelf oorzaak geworden van slechtere of betere verhouding, waardoor zoveel nieuwe feiten ontstaan, dat de oorspronkelijke verhouding niet meer bestaat. De mogelijkheid om vanuit de oorzaak (uitroeping RMS) het gevolg (huidige verhouding) aan te geven bestaat daardoor niet meer. Wel is daaruit overgebleven een strijd met woorden en daden die door hun opeenstapelend karakter steeds meer offers gaat vragen van beide partijen. Het gevaar daarvan is dat het radicalisering tot gevolg heeft in stromingen van groepen mensen, maar ook bij individuele personen, steeds minder passend binnen democratische opvattingen en spelregels. Dit kan leiden tot chaos en ondergang van één van beide, of zelfs beide partijen.

Het is daarom wenselijk een oplossing te vinden in de richting van herstel van de verhoudingen. In deze is een verhouding waarbij de ene partij afwijselend de andere partij aanvult, naar de aard van het beoogde doel, wenselijk of zelfs noodzakelijk.

Wat daarvoor nodig is, is een ongedwongen situatie waarin de ene partij de gevoeligheden en wensen van de ander gaat verstaan. Dit kan alleen wanneer beide partijen dat willen. Eenzijdige verandering van de strijdhouding kan door de andere partij uitgelegd worden als een gevaarlijke valstrik in de strijd. Indien de Nederlandse regering de verhouding wil verbeteren is over de wijze van strijdvoeren zelf overleg met brede Molukse kringen noodzakelijk.

In deze heeft Elida Wessel in haar bijdrage tijdens het debat over de regeringsnota op 29 mei 1978 het volgende gesteld:

"Wij zijn er niet met het afwijzen van de politieke idealen (van de Zuid Molukkers), terwijl we roepen dat we ze respecteren. Het beleid dient er mede op gericht te zijn ruimte te scheppen voor ontwikkeling van het politieke denken. Voor ieder volk en dus ook voor de Zuid Molukse gemeenschap maakt het politieke denken deel uit van de eigen identiteit."

Zij stelt vast dat het politieke denken over de RMS in Molukse kring in ontwikkeling is. Zij vindt dat dat verder moet gaan. Zij merkt daarbij op dat binnen de Molukse gemeenschap variaties optreden in dat denken. Er zijn allerlei opvattingen vanuit de idee dat de RMS onafhankelijk van Indonesië op de Zuid Molukken vorm moet krijgen, maar ook dat er te praten valt over beperkte autonomie, waarbij de mensen op de Zuid Molukken zelf zouden moeten kunnen kiezen welke staatsvorm zij wensen.

"Politieke idealen moeten bij de tijd blijven en steeds opnieuw ter discussie gesteld worden."

Het ligt binnen het vermogen van de Nederlandse regering om de ruimte te geven aan het politieke denken onder de Zuid Molukkers. Te denken valt hierbij aan het Molukse verenigingsleven, het onderwijs en het sociaal-culturele werk. Een nationaal centrum waar fundamenteel denkwerk kan worden verricht op politiek, religieus en cultureel terrein van en voor Zuid Molukkers, is daarbij onmisbaar. Initiatieven hiervoor vanuit Molukse kring verdienen ondersteuning door de Nederlandse regering.

Een op mondige Molukse inwoners van Nederland gericht ruimtebiedend beleid is een garantie voor het doorbreken van de strijd en kan de regering de juiste basis verschaffen om in internationale verhoudingen ook de belangen te dienen van de Zuid Molukse ingezetenen, in ondersteunende zin.

5.2.1. De Verenigde Naties in de Indonesische kwestie

De soevereiniteitsoverdracht in 1949, als uitvloeisel van de RTC-akkoorden was voor Nederland in feite een politieke nederlaag. De Republiek Jogja moest in deze erkend worden onder internationale druk (vooral van de Verenigde Staten), terwijl de Republiek Jogja door de politieke acties juist in een militair vrij machteloze positie was gekomen. Daardoor bleek het niet mogelijk om de in de RTC-akkoorden verwoorde gedachte van de federatieve structuur voor Indonesië (intern zelfbeschikkingsrecht der gebiedsdelen) naar de geest te handhaven.

Vastgelegd was: Als de Verenigde Naties via haar toezichhoudend orgaan, de United Nations Commission for Indonesia (UNCI), of een ander VN-orgaan, tezamen met de federatieve regering van Indonesië dat nodig zouden vinden, er een plebisciet zou kunnen worden gehouden, waarbij een volksdeel of een gebiedsdeel zich zou kunnen uitspreken over de vraag of het een afzonderlijke deelstaat wilde vormen binnen de federatie. Het ging hier om het interne zelfbeschikkingsrecht. Noch de UNCI, noch enig ander VN-orgaan, noch de federatieve regering van Indonesië heeft het effectueren van dit intern zelfbeschikkingsrecht nodig gevonden.

Nederland heeft wel geprotesteerd tegen het liquideren van de federatieve staat, van de UNCI. Enig succes had dit protest niet. De leden van de UNCI, noch de VN als geheel, wilden zich om het intern zelfbeschikkingsrecht bekommeren. Het zelfbeschikkingsrecht is in 1945 opgenomen in het handvest van de VN, maar het kreeg allengs een bepaalde interpretatie. Met name voormalige

koloniën stelden zich op het standpunt dat dit recht voorbehouden zou zijn en blijven aan de bevolkingen van voormalige koloniale gebieden en wel binnen die grenzen. Een uitleg in de richting van zelfbeschikking voor ethnische, linguïstische en anderszins bepaalde groepen, is tot op de dag van vandaag niet gemeengoed geworden.

Nederland heeft een tweede keer geprotesteerd via de UNCI, met name om de strijd op Ambon te voorkomen en later tot het stopzetten van de strijd te bemiddelen. Het enig tastbaar resultaat was een rapport van de UNCI aan de Veiligheidsraad over haar pogingen tot bemiddeling op 11 oktober 1950. De Veiligheidsraad heeft daarna geen beroep gedaan op de Indonesische regering. Een half jaar later, t.w. april 1951, heeft de UNCI zichzelf opgeheven. Er bleek een grote onverschilligheid inzake Indonesië te bestaan bij de VN en de internationale politieke realiteit was dat Nederland als ex-koloniasator niet of nauwelijks meer gehoord werd in de kwestie Indonesië.

5.2.2. Dé Verenigde Naties momenteel

In de internationale verhoudingen is veel veranderd sinds 1950. Vrijwel alle koloniën zijn zelfstandig geworden of hebben een andere vorm van autonomie.

Hoewel er nog weinig ruimte is voor een bredere interpretatie van het zelfbeschikkingsrecht, dringen de noden van minderheden langzaam door. Hiermee zouden aspiraties van ethnische, linguïstische, religieuze of anderszins bepaalde volken of volksdelen meer aandacht kunnen krijgen door ze te verankeren in een code ter verkrijging van democratische rechten en non-discriminatie. Deze ontwikkeling kan een werkelijk alternatief bieden voor het mondiaal eenzijdig geïnterpreteerde zelfbeschikkingsrecht, mede omdat daardoor de bestaande economische en strategische orde eerder wordt gehandhaafd dan verstoord.

Nederland kan voor deze ontwikkeling aandacht vragen en een proces naar formulering van een mondiaal minderhedenrecht stimuleren.

In het algemeen zou de gehele situatie van dit soort groepen in beeld kunnen komen van de Verenigde Naties. De term "vierde wereld" wordt hier de laatste tijd voor gebruikt. De Interparlementaire Unie heeft op zijn conferentie in Praag (april 1979) onder meer aandacht gegeven aan deze kwestie onder de titel: "non-self-governing territories and ethnic questions" in relatie tot de aanbevelingen van de VN inzake de-kolonisatie. In deze kan worden gedacht aan groepen als de Koerden, de Basken, de Palestijnen, de Eritreeërs, de Papoea's, de inwoners van West-Sahara, de Oost Timorezen. Daarbij kunnen de inwoners van de Zuid Molukken en hun in Nederland wonende volksgenoten worden betrokken.

Dit zou de voortdurende aandacht moeten hebben van de Nederlandse regering. Nederland kan in de VN deze ontwikkeling aan de orde stellen en mogelijk meewerken aan het tot ontwikkeling brengen van een minderheden-recht. Een goed contact tussen Molukkers in Nederland en de regering hierover kan een grote bijdrage zijn tot verbeterde verhouding en realisering van gerechtvaardigde verlangens.

Nederland kan in deze stimulerend optreden via de VN subcommissie Prevention of Discrimination and Protection of Minorities. Deze commissie houdt zich o.m. bezig met het ondernemen van studies, speciaal in het kader van de universele verklaring van de rechten van de mens en stelt aanbevelingen op voor de commissie Universele rechten van de mens inzake het voorkomen van discriminatie naar raciale, nationale, religieuze of taalkundige minderheden.

Inzake de Molukkers dient de relatie Nederland - Indonesië daarbij te worden betrokken.

Bij de ontwikkeling van een minderhedenrecht op mondiale schaal is een te overwinnen probleem dat er tussen de naties grote verschillen van visie aanwezig zijn. Het betreft hier vaak wezenlijke verschillen, welke moeilijk overbrugbaar kunnen zijn. In deze is een extra complicatie dat de Nederlandse regering te maken heeft met een bevolkingsgroep Zuid Molukkers welke in Nederland wonen en verlangens hebben t.a.v. een gebied in Indonesië.

Toch moet het mogelijk zijn om mondiaal criteria te ontwikkelen welke toekomstige politieke en sociale oplossingen inhouden voor minderheden. In deze valt te denken aan een scala van mogelijkheden zich uitstrekkend van volledige autonomie en soevereiniteit over een bepaald gebied tot beperkte autonomie op bepaalde beleidsaspecten. Dit kan een relatie met het denken over de RMS met Molukse ingezetenen ten goede komen.

5.3.1. Bi-laterale verhoudingen met Indonesië

Nederland onderhoudt banden met Indonesië in het normale diplomatieke verkeer en in de vorm van ontwikkelingssamenwerking. Juist deze banden worden uiteraard nauwlettend gade geslagen door Zuid Molukkers in Nederland.

Nederland is in deze, als oud-kolonisator van Indonesië, in een bijzondere positie. Er zijn vele historische verwevenheden, intens en vol gemengde gevoelens zowel in Indonesië als in Nederland. Opvallend daarbij is dat de Molukse gemeenschap in Nederland, die toch logischerwijze zeer betrokken is bij de omstandigheden waarin hun (voormalige) landgenoten verkeren, waar zij politieke, religieuze, culturele en familiale banden mee hebben, zo weinig kans krijgen om mee te spreken en gehoor te krijgen bij de Nederlandse regering waar het gaat om de contacten met Indonesië. Dit zou een actieve plaats moeten innemen binnen een permanente dialoog tussen Nederland en Indonesië.

5.3.2. Oriëntatie-reizen

De Nederlandse regering wil contacten tussen Molukkers in Nederland en in Indonesië bevorderen. Los van de regering gebeurt dit door briefwisseling en individuele vakantiereizen. Daarnaast bestaat er het instituut van de "oriëntatiereizen" onder de zorg van de gemengd Nederlands-Indonesische Joint-Committee. De invloed die de Indonesische autoriteiten op deze, door Nederland bekostigde reizen kan uitoefenen, wordt met argusogen bekeken in de Molukse gemeenschap.

Het doel was tot nu toe:

1. een algemene oriëntatie voor in Nederland wonende of geboren Molukkers op het land van herkomst;
2. het scheppen van de gelegenheid voor een dialoog tussen de Molukse gemeenschappen in Nederland en Indonesië;
3. kennismaking met de Indonesische instanties en hun beleid en met andere delen van Indonesië dan de Molukken.

Daarmee werd beoogd om tot een beter begrip voor de probleemsituatie in Nederland te komen, een tekort van voorstellingsvermogen aan te vullen en communicatiebanden te doen ontstaan.

Met name het tweede doel, de vrije dialoog, is voorwerp van kritiek. Vele reizigers hebben twijfel over de vrijheid die hen gegeven is om vrij-uit te mogen spreken. Dit wordt des te moeilijker, daar de Nederlandse pers de oriëntatiereizen min of meer heeft afgeschilderd als het begin van de repatriëring van de Molukkers. In Molukse kring is er verwarring over de reizen. Groepen die in aanmerking komen voor de reizen stellen zware inhoudelijke eisen, aan het gehalte van de contacten, de faciliteiten, aan onderzoek naar mogelijkheden van ontwikkeling en aan het verkrijgen van meer inzicht in de huidige staat van ontwikkeling in de Molukken. Garanties voor de follow-up van de reizen in Nederland, na afloop, worden gevraagd, zodanig dat de achterban van de reizenden greep kan houden op het gebeuren.

Zonder deze aspecten wordt het aanbod van reizen als kwetsend ervaren, als zoethoudertjes en snoepreisjes. Confrontatie met het land en de familie, de armoede en de stilstand maken een dusdanig diepe indruk, dat het onverantwoord is een groep na wederkomst in Nederland zonder begeleiding te laten. De reizen stimuleren tot actie en er ontstaat een nog levendiger besef doordat er behoefte is aan interpretatie en invulling traditionele en actuele waarden. Ook de verantwoordelijkheid van Molukkers in Nederland voor familieleden en land in de Molukken krijgt er gestalte door. Hoe het instuut "oriëntatiereizen in de toekomst een eventueel vervolg kan vinden zal sterk afhankelijk zijn van de gedachtenontwikkeling in Zuid Molukse kring in Nederland hierover.

5.3.3. Ontwikkelingssamenwerking

Er zijn nu reeds aanbevelingen van reisgroepen die uitmonden in voorstellen tot vrijwillige uitzending voor een aantal jaren in gerichte ontwikkelingsprojecten. Ondersteunende activiteiten in Nederland en aansluitende opleidingen daarvoor liggen direct hiervan in het verlengde. Nederland dient mede via de Joint Committee te bewerken dat de Indonesische regering in haar beleid openingen en faciliteiten schept en voldoende garanties biedt. Nederland zal dit moeten bekostigen.

Momenteel doet Nederland in verhouding veel aan ontwikkelingssamenwerking met Indonesië. Via de Intergouvernementele Groep inzake Indonesië, waarvan Nederland voorzitter is en een twaalfstal rijke landen deel uitmaken, alsmede een aantal internationale instellingen, besteedt Nederland jaarlijks ongeveer f 150 miljoen in Indonesië. De verhouding tussen schenking en lening alsmede eventuele verhooring is voldoende aanleiding om t.a.v. de besteding nadere afspraken te maken. Daarin kan dan aandacht gegeven worden aan de situatie op de Molukken in het kader van een door Indonesië te voeren regionalisatiebeleid.

In deze is een systematischer inzet en samenwerking tussen de Nederlandse regering, de betrokken departementen, particuliere ontwikkelingsorganisaties en Molukkers in Nederland gewenst. In het verleden hiervan kunnen Molukkers in Nederland werkervaring vinden in met ontwikkelingsprojecten samenvalende activiteiten in Nederland, die het ontwikkelingswerk in de Molukken ondersteunen. Gemeentelijke adoptieprojecten, activiteiten van "negeri-verenigingen" aanhakend op de dorpsstructuur in de Molukken, kan in deze gestimuleerd.

5.3.4. Repatriëring

Vele van de oud-KNIL-militairen welke in 1950 naar Nederland gekomen zijn naderen de leeftijd van 55-60-65 jaar. Tenzij de Indonesische regering die niet toestaat, dient er in de komende jaren rekening gehouden te worden met een toenemend aantal repatrianten, in deze leeftijdscategorie. Daar speelt mee dat de Nederlandse oudedagsvoorziening in een bejaardentehuis totaal niet past binnen de tradities, waardoor het heimwee naar de Molukken zal toenemen. Het vooruitzicht op behoud van uitkering vanaf 55 jaar zal een stimulans zijn.

5.4. Beleidsaanbevelingen

1. De Nederlandse regering dient oog te hebben voor de ontwikkeling van het denken over de RMS zowel in Molukse kring, de Nederlandse bevolking, de Indonesische regering en de (Zuid) Molukkers in Indonesië.
2. Eventuele verwezenlijking van het RMS-ideaal zal in relatie moeten worden gebracht met Molukse bevolkingsgroepen in Indonesië (velen wonen op Java) en mede in samenspraak met deze groepen worden ontwikkeld.
3. Een regelmatig contact tussen Nederlandse regering en vertegenwoordigers van de Molukse gemeenschap over buitenlandse politieke ontwikkelingen dient opgebouwd te worden.
4. De Nederlandse regering zal een initiatief van Molukse zijde om te komen tot een centrum voor:
 - verkenning van de Adat-waarden en verre historie;
 - documentatie in beeld en geschrift;
 - wetenschappelijk onderzoek naar dorpsverhalen, vormen van huisvlucht en andere traditionele overleveringen,positief tegemoet dienen te treden.
5. Een dergelijk centrum dient gegevens te leveren voor bi-cultureel onderwijs en vormingswerk, het politieke denken en de ontwikkeling daarvan, de opdracht en de follow-up van oriëntatierizen, de ontwikkelingshulp-projecten.
6. Nederland dient het initiatief te nemen in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties om te komen tot een "Committee for non-self-governing territories and ethnic questions" om te komen tot een internationaal minderhedenrecht ter vervanging van het eenzijdig geïnterpreteerde zelf-beschikkingsrecht.
7. De Nederlandse regering dient een geïntegreerd beleid te voeren inzake overleg met de Molukse gemeenschap inzake ontwikkelingsprojecten op de Molukken in Indonesië, uitzending van vrijwilligers uit Molukse kring, deelname, voorbereiding en follow-up van oriëntatierizen en repatriëring.

HOOFDSTUK VI

SUGGESTIES INZAKE BELEIDSPROGRAMMA'S 1980/1985

6.1. Concept tekst hoofdstuk Molukkers landelijk niveau

D'66 neemt voor haar politiek denken en handelen de democratie als middel en als doel. Positieve en principiële tolerantie ten opzichte van de beginselen van anderen is de basis-houding van de partij. Vertrouwen op en erkenning van de mondigheid van de burgers vloeit voort uit deze houding.

De Molukkers in Nederland vormen een integrerend onderdeel van de Nederlandse samenleving. Zij mogen niet behandeld worden als het levende overblijfsel van een afgesloten hoofdstuk uit de Nederlandse koloniale geschiedenis. De Molukkers in Nederland, of ze in 1951 naar Nederland gekomen zijn, of in Nederland geboren zijn, hebben recht op een zich ontwikkelend en verbeterend beleid. Dit beleid kan alleen goed tot stand komen op basis van wederzijdse inspraak en zeggenschap. In de laatste vijf en twintig jaar is het beleid meer uitgegaan van Nederlandse dan van Molukse belangen.

De sociale positie van Molukkers in Nederland wordt gekenmerkt door structurele achterstanden in het onderwijs, het politiek denken en handelen, op de arbeidsmarkt, in de woonsituatie, door angsten van Nederlanders, door onvoldoende beleid van de woon gemeenten, door de noodzaak tot het scheppen van nieuwe structuren in Molukse kring. Het cultuur patroon van de Molukkers in Nederland krijgt geen kans zich te handhaven in de dominante Nederlandse cultuur, welke te weinig ruimte laat.

Iedere Nederlandse ingezetene heeft recht op eigen opvattingen, waarden, strevingen en verwachtingen. Gezien het feit dat tamelijk grote groepen ingezetenen, waaronder de Molukkers, leven vanuit andere culturele gegevens dan de traditionele Nederlandse, is een beleid ter pluriformisering van de samenleving het enige juiste. Aanpassing, integratie en assimilatie mag nimmer gevraagd of bewerkt worden van de minderheidsgroep. Het zijn verschijnselen die optreden in een gunstig verloopend ontwikkelingsproces binnen een pluriforme samenleving, zowel bij meerderheid als bij minderheid, waarin positieve principiële tolerantie en wederzijdse beïnvloeding leidende uitgangspunten zijn.

Woonsituatie

D'66 wijst het spreidingsbeleid af, dat uitgaat van het niet bouwen van Molukse wijken of uitbreiden daarvan, terwijl de bewonings dichtheid daar reeds groter is dan in vergelijkbare Nederlandse wijken. Er dient onderzoek te komen naar de specifieke woonwensen van Molukkers in relatie tot meer gedifferentieerde woonwensen van andere bevolkingsgroepen zoals alleenstaanden, onvoldedige gezinnen, leefgemeenschappen, dorpsbewoners, buitenlandse arbeiders.

Onderwijs

De school voor Molukse kinderen zal zowel de Molukse cultuur als de Nederlandse naast elkaar moeten aanbieden en de beleving van beide culturen als basis erkennen voor pedagogisch handelen. Op landelijk niveau zal een Moluks studie- en documentatiecentrum van en voor Molukkers noodzakelijk zijn om de basis-gegevens op schrift te stellen en te verspreiden.

Werkgelegenheid

Sluitende vormen van discriminatie in het bedrijfsleven dienen te worden opgespoord en vervolgd. Experimenten van speciale werkgelegenheid in Nederland in relatie met een betere oriëntatie op de culturele en ontwikkelings situatie op de Molukken (kleinschalige industrie, ambachten, administratieve dienstverlening, kleinschalige landbouw, medische projecten en technologie geschikt voor ontwikkelingswerk) verdienen ondersteuning. Ook hiervoor is een landelijk documentatie- en informatiecentrum van en voor Molukkers noodzakelijk.

Politiek denken en handelen

Het denken over en het stimuleren van de ontwikkeling van het RMS-ideaal dient positief benaderd te worden in relatie tot de Molukkers in Nederland en de Molukkers in Indonesië, waaronder de niet op de Molukken wonenden, passend binnen een permanente dialoog tussen Indonesië en Nederland.

Actief en passief kiesrecht voor Molukse ingezetenen op gemeentelijk en provinciaal niveau, alsmede op langere termijn landelijk en Europees niveau, is wenselijk om ruimte te geven aan politiek denken en handelen in brede zin. Inspraak en medezeggenschap dient in de dialoog vorm te worden opgezet. Molukse ingezetenen dienen te kunnen inspreken via ongemengde organen. Deze organen dienen aansluiting te krijgen bij personen in de Molukse gemeenschap welke krachtens eigen cultuur en gewoonterecht tot spreken namens de gemeenschap bevoegd zijn.

Sociaal-cultureel werk

Het sociaal-culturele werk moet zoveel mogelijk ontheven worden van bureaucratische voorschriften en werkwijzen. Alle aspecten van Molukse cultuur zoals religie, gewoonterecht, Adat, eigen structuren, politiek denken en handelen dienen daarin ruimte te krijgen. Om de ontwikkeling voldoende zeker te stellen moet het beleid t.a.v. deze vormen van welzijnswerk niet gedecentraliseerd worden en dient onder regie te blijven van de centrale overheid. Wederom dient dit werk te kunnen putten uit een landelijke bron van onderzoek en documentatie van en voor Molukkers.

Buitenlands beleid

Een regelmatig contact tussen de Nederlandse regering en vertegenwoordigers van de Molukse ingezetenen in Nederland dient te worden opgebouwd inzake buitenlands politieke ontwikkelingen.

Nederland dient het initiatief te nemen in de Verenigde Naties om de eenzijdig uitgelegde zelfbeschikkingscode aan te vullen met een minderhedenrecht. Nederland dient een geïntegreerd beleid te voeren in dialoog met de Molukse gemeenschap inzake ontwikkelingshulp, uitzending vrijwilligers, voorbereiding en follow-up inzake oriëntatierizen en repatriëring.

6.2. Concept-tekst hoofdstuk Molukkers gemeentelijk niveau

D'66 neemt voor haar politiek denken en handelen de democratie als middel en als doel. Positieve en principiële tolerantie ten opzichte van de beginselen van anderen is de basis-houding van de partij. Vertrouwen op en erkenning van de mondigheid van de burgers vloeit voort uit deze houding.

De Molukkers in de gemeente vormen een integrerend onderdeel van de samenleving. Zij vormen geen geïsoleerd eiland binnen de gemeente. Zij hebben recht op een actief, op basis van wederzijdse inspraak en medezeggenschap opgezet gemeentelijk beleid. Dit beleid dient de te overheersende zorg van het rijk t.b.v. deze bevolkingsgroep grotendeels te vervangen en aan te vullen.

De sociale positie van Molukkers in de gemeente wordt gekenmerkt door structurele achterstanden in het onderwijs, het politiek denken en handelen, op de arbeidsmarkt, in de woonsituatie, door angst van Nederlanders, door onvoldoende beleid van de gemeente in het verleden, door het ontbreken van geëigende kanalen voor beleidscontact. De gemeente zal niet streven naar aanpassing, integratie of assimilatie als beleidsdoelen op zichzelf. Het zijn verschijnselen die optreden in een gunstig verloopend ontwikkelingsproces binnen een samenleving die een evenwaardige plaats toekent aan minderheden en aan meerderheden.

Woonsituatie

De gemeente zal moeten bezien in hoeverre zij, ondanks het door het rijk te voeren woonspreidingsbeleid, toch tegemoet kan komen aan woonruimte- en woonvormgevingsverlangens van de Molukse ingezetenen. De gemeente zal daar goedvoorzichting over geven en het nodige onderzoek doen verrichten. Tevens zal de gemeente moeten bezien welke medezeggenschap aan Molukkers kan worden gegeven in het beheer van de door hen gehuurde woningen. Het eigen woningbezit kan worden bevorderd.

Werkgelegenheid

De gemeente zal zich een goed inzicht verschaffen in de werkloosheid onder Molukse ingezetenen. Zij zullen daartoe alle betrokken instanties alsmede de Molukkers zelf in het overleg betrekken. De gemeente zal Molukse initiatiefnemers terzijde staan waar het gaat om speciale werkgelegenheidsprojecten van en voor Molukkers in relatie tot de situatie op de Molukken, zoals kleinschalige industrie, ambachten, administratieve dienstverlening, medische zorg, kleinschalige landbouw, ontwikkelingstechnologie. De gemeente zal stimulerend optreden daar waar het gaat om adoptie van een Moluks dorp.

Sociaal-cultureel werk

De gemeente zal de mede-subsidiëring van het Moluks welzijnswerk ondersteunen op het terrein van de samenlevingsopbouw, het sociaal-culturele werk, de maatschappelijke dienstverlening en de gezondheidszorg en zo mogelijk zelf-

standige en geïntegreerde vestiging daarvan in de gemeente bevorderen. De gemeente zal in samenwerking met andere gemeenten waar Molukse ingezetenen aanwezig zijn de nodige samenwerkingsregelingen treffen om het welzijnswerk van en voor Molukkers bereikbaar te maken voor alle Molukse ingezetenen en daarbij de invloed op de structuren en het beleid van de eigen Molukse ingezetenen bevorderen.

Medezeggenschap en inspraak

De gemeente zal een adviescommissie aan de raad (ex art. 61 e.v. van de gemeentewet) instellen t.b.v. de inspraak en medezeggenschap van de Molukse ingezetenen, uitsluitend bestaande uit Molukse ingezetenen. Beleidsverantwoordelijken van de gemeente en/of raadsleden kunnen als waarnemer al of niet tijdelijk deel uitmaken van dit orgaan. Zo mogelijk zullen aan dit orgaan één of meer ambtelijke medewerkers ter beschikking worden gesteld onder verantwoordelijkheid van de commissie. In dit orgaan komen alle beleidszaken welke mogelijk indirect of specifiek betrekking hebben op het leven van de Molukse ingezetenen aan de orde. De gemeente zal eigener beweging alle noodzakelijke informatie verstrekken. De commissie kan de gemeenteraad gevraagd en ongevraagd van advies dienen. De commissie zal ook nadat het kiesrecht voor Molukse ingezetenen effectief geworden is, bestaansrecht behouden.

Onderwijs

De gemeente zal stimuleren dat er op scholen waar veel Molukse leerlingen aanwezig zijn, gewerkt wordt in de richting van bi-cultureel onderwijs. De ouder-participatie van Molukse ouders zal door de gemeente worden gestimuleerd. Onderwijs-aanbod aan Molukse ouderen zal, in overleg met de Molukse gemeenschap worden bevorderd, mogelijk door subsidiëring van sociaal-cultureel werk.

Algemeen

Aan de belangen van de Molukse ingezetenen binnen allerlei activiteiten in de gemeente zoals sportbeoefening, bibliotheek e.d., zal speciale aandacht worden gegeven door de gemeente. Zo ook aan het scheppen van ambtelijke arbeidsplaatsen voor Molukkers.

Regionaal

Zo daar aanleiding voor bestaat zal de gemeente de specifieke voorzieningen voor Molukse ingezetenen op regionaal niveau mede mogelijk maken door samenwerking met andere gemeenten, indien deze voorzieningen voor de gemeente alleen te kostbaar zouden worden. Daarbij dient aandacht gegeven te worden aan de inbreng van de Molukse gemeenschap op het regionaal beleid, alsmede aan de integratie van de specifieke vormen van welzijnswerk t.b.v. Molukkers.

**STICHTING WETENSCHAPPELIJK
BUREAU D'66**

**Bezuidenhoutseweg 195
2594 AJ Den Haag
Telefoon: 070-858303
Postgiro: 3322213**

